

ლონდონი, 2015 წლის 16 ოქტომბერი

ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭო (ემსს)

დასკვნა N 18 (2015)

„სასამართლო ხელისუფლება და მისი ურთიერთობა ხელისუფლების დანარჩენ შტოებთან თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში“

I. დასკვნის მიზანი და მოცვის სფერო

1. უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე ხელისუფლების სამ შტოს (საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო) შორის ურთიერთობაში ცვლილებები განხორციელდა. გაიზარდა აღმასრულებელი და საკანონმდებლო შტოების დამოუკიდებლობის ხარისხი. შემცირდა საკანონმდებლო შტოს უფლებამოსილება აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან ანგარიშვალდებულების მოთხოვნის თვალსაზრისით [1]. იმავდროულად, გაიზარდა სასამართლო ხელისუფლების როლი. საგრძნობლად იმატა სასამართლოში შეტანილი საქმეების რაოდენობამ და იმ საკანონმდებლო აქტების რაოდენობამ, რომლებიც სასამართლოებმა უნდა გამოიყენონ. აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილების ზრდასთან ერთად სასამართლოში გაიზარდა აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების ქმედებებთან დაკავშირებული საჩივრები და ამან, თავის მხრივ გააჩინა შეკითხვები სასამართლო სისტემის, როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების შემაკავებლის, როლის მოცვის არეალთან დაკავშირებით. სასამართლოში საკანონმდებლო ხელისუფლების უფლებამოსილებასა და ქმედებებთან დაკავშირებული საჩივრების რიცხვის ზრდის პარალელურად სასამართლო ორგანოებს უფრო ინტენსიურად უწევდათ დანარჩენი ორი შტოს ქმედებების შემოწმება, და ზოგჯერ, მათი შეზღუდვაც [2]. დღესდღეობით, სასამართლო დავის მხარეებისათვის, და მთლიანად საზოგადოებისათვის, სასამართლო პროცესი გარკვეული ალტერნატიული დემოკრატიული არენაა, სადაც საზოგადოების ჯგუფებსა და ხელისუფლების შტოებს შორის არგუმენტების გაცვლა და პრობლემური საკითხების განხილვა ხორციელდება. სასამართლოები იღებენ გადაწყვეტილებებს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური და პოლიტიკური საკითხების შესახებ. მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ინსტიტუტების, განსაკუთრებით ევროპის საბჭოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, ევროპის კავშირისა და ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს ზეგავლენა წევრ სახელმწიფოებზე, განსაკუთრებით სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის გაძლიერების და ადამიანის უფლებების დაცვის მხრივ მისი როლის თვალსაზრისით. ამას გარდა, ევროპული და საერთაშორისო წესების და სტანდარტების გამოყენების და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს და ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულებამ ახალი გამოწვევები შეუქმნა წევრ სახელმწიფოებში სასამართლო სისტემებს და მთელ რიგ შემთხვევებში, პოლიტიკოსებს ან სპეციალისტებს კითხვები დაებადათ სასამართლოების მიერ მათ გამოყენებასთან დაკავშირებით.

2. მართალია, ზოგადად, „ხელისუფლების დანაწილებას“ ყველა წევრი სახელმწიფო აღიარებს, უკანასკნელ წლებში წარმოქმნილი მთელი რიგი კონფლიქტები და დაძაბულობა შემფოთებას იწვევს. მათ შესახებ აღნიშნულია ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის 2014 და 2015 წლების ანგარიშებში [3], ასევე ემსს-ს 2013 და 2015 წლების სიტუაციურ ანგარიშებში. მაგალითად: ზოგიერთ ქვეყანაში, პოლიტიკაში ახლად მოსულ უმრავლესობებს ეჭვქვეშ დაუყენებიათ თანამდებობაზე მყოფი, მოქმედი მოსამართლეების პოზიცია [4]. წელს, ევროპის საბჭოს გენერალურმა მდივანმა აღნიშნა, რომ არსებობს ხარვეზები სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების სფეროში [5]. ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში, აღმასრულებელ ხელისუფლებას მნიშვნელოვანი ზეგავლენა აქვს სასამართლო ხელისუფლების მართვაზე, რის გამოც კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება სასამართლო ხელისუფლების ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა და ცალკეული მოსამართლეების დამოუკიდებლობა [6]. რამდენიმე წევრ სახელმწიფოში ეკონომიკური კრიზისისა და სასამართლო სისტემის ქრონიკულად დაბალი დაფინანსების გამო ეჭვქვეშ დგება სასამართლო ხელისუფლების წინაშე საკანონმდებლო ორგანოს ბიუჯეტთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა [7]. კანონმდებლობის არარსებობა (ან, მეორე უკიდურესობა), სწრაფად ცვალებადი კანონმდებლობა შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდეს სამართლებრივი სიცხადის პრინციპს [8]. აღსანიშნავია ასევე ვერბალური თავდასხმები სასამართლო ხელისუფლებაზე აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებების მხრიდან. 2014 და 2015 წლებში, ევროპის საბჭოს გენერალურმა მდივანმა აღნიშნა, რომ პოლიტიკოსებმა და სხვა სპეციალისტებმა, რომლებმაც უკანასკნელ წლებში საჯაროდ გააკრიტიკეს სასამართლო გადაწყვეტილებები, ასეთი ქმედებით ზიანი მიაყენეს საზოგადოების ნდობას სასამართლო სისტემისადმი სხვადასხვა ქვეყნებში [9]. პოლიტიკოსებისა და მედიის თქმით, სასამართლო ხელისუფლება არ არის საკმარისად „ანგარიშვალდებული“ საზოგადოების წინაშე. ეს კომენტარები, რომლებიც მოიცავდა განცხადებებს, რომლებიც ეჭვქვეშ აყენებს სასამართლო ხელისუფლების „ლეგიტიმურობას“, წევრმა სახელმწიფოებმა მოგვაწოდეს ამ დასკვნის მომზადების პროცესში მათთვის გაგზავნილი კითხვარის საპასუხოდ. უდავოდ, ყველა ეს კომენტარი და ქმედება უნდა განვიხილოთ იმ ფაქტის ფონზე, რომ დღეს, ევროპის ქვეყნების უმრავლესობაში შეიცვალა წინანდელი დამოკიდებულება ხელისუფლების ტრადიციული წყაროების დაკავშირებით. შემცირდა საჯარო დაწესებულებების მიმართ „პატივისცემა“. ანალოგიურად, დღესდღეობით ხშირად აცხადებენ, რომ ძირითადი დემოკრატიული პრინციპების გამოყენებისათვის აუცილებელია უფრო მეტი ღიაობა და გამჭვირვალობა საჯარო დაწესებულებების მუშაობაში. ზემოაღნიშნული ნიშნავს, რომ გაიზარდა სახელმწიფო მომსახურების გამწვევი მხარეების ანგარიშვალდებულება განხორციელებულ საქმიანობაზე.

3. ამდენად, ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭომ (ემსს), მინისტრთა კომიტეტის მიერ მისთვის განსაზღვრული ამოცანის შესაბამისად, მიიღო გადაწყვეტილება, ემსჯელა სასამართლო ხელისუფლების ლეგიტიმურობისა და ანგარიშვალდებულების და ხელისუფლების სამ შტოს შორის სათანადო ურთიერთობის შესახებ თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში და 21-ე საუკუნეში ერთმანეთის მიმართ და ზოგადად საზოგადოების მიმართ მათი პასუხისმგებლობების შესახებ.

4. ამ დასკვნაში განხილულია შემდეგი შეკითხვები:

- i. როგორი უნდა იყოს ურთიერთობა სასამართლო ხელისუფლებასა და საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებს შორის?
- ii. რის საფუძველზე ადგენს სასამართლო ხელისუფლება საკუთარ უფლებას, იმოქმედოს, როგორც ასეთმა, დემოკრატიულ საზოგადოებაში? რაში გამოიხატება სასამართლო ხელისუფლების „ლეგიტიმურობა“?
- iii. რამდენად და რა სახით უნდა იყოს სასამართლო ანგარიშვალდებული საზოგადოების წინაშე, რომელსაც ემსახურება, და ხელისუფლების სხვა შტოების წინაშე?
- iv. ხელისუფლების სამ შტოს როგორ შეუძლია საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელება იმგვარად, რომ მიაღწიოს და შეინარჩუნოს სათანადო ბალანსი ერთმანეთს შორის და იმოქმედოს იმ საზოგადოების ინტერესების შესაბამისად, რომელსაც ყველა მათგანი ემსახურება?

ამ დასკვნაში არ განვიხილავთ სასამართლოს დამოუკიდებლობის ძირითად პრინციპებს, ვინაიდან ეს საკითხი ემსს-ს N 1 (2001) დასკვნის საგანი იყო. სასამართლოების მედიასთან ურთიერთობა განხილული იყო დასკვნაში N 7 (2005), ნაწილი გ, და ამდენად, ამ დასკვნაში აღნიშნულ საკითხს დეტალურად არ შევხებით.

5. ეს დასკვნა მომზადებულია ემსს-ს წინა დასკვნების, ემსს-ს მოსამართლეების დიდი ქარტიის (2010) და ევროპის საბჭოს შესაბამისი ინსტრუმენტების საფუძველზე, განსაკუთრებით, მოსამართლეთა სტატუტის შესახებ ევროპული ქარტიის (1998) და მოსამართლეების შესახებ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის CM/Rec(2010)12): დამოუკიდებლობა, ეფექტიანობა და პასუხისმგებლობები (შემდგომში -- „რეკომენდაცია CM/Rec (2010)12“) საფუძველზე. იგი ასევე ითვალისწინებს ეუთოს კიევის რეკომენდაციებს აღმოსავლეთ ევროპაში, სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში სასამართლოს დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით -- სასამართლოს ადმინისტრირება, მოსამართლეთა შერჩევა და ანგარიშვალდებულება (შემდგომში -- „კიევის რეკომენდაცია“); სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების შესახებ სასამართლო სისტემის საბჭოების ევროპული ქსელის (ENCJ) 2013-2014 წლების ანგარიშს (შემდგომში ENCJ-ის 2013-2014 წლების ანგარიში); ვენეციის კომისიის ანგარიშებს კანონის უზენაესობის შესახებ (2011 წლის მარტი), სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობის შესახებ, ნაწილი I: მოსამართლეების დამოუკიდებლობა (2010 წლის მარტი) და ვენეციის კომისიის დასკვნა N 403/2006 მოსამართლეების დანიშვნის შესახებ, მიღებული მის 70-ე პლენარულ სესიაზე 2007 წლის 16-17 მარტს (შემდგომში „ვენეციის კომისია, მოსამართლეთა დანიშვნები, 2007“); მოსამართლეთა ქცევის ბანგალორის პრინციპებს (2002); ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიშებს (2014) და (2015); სასამართლოს დამოუკიდებლობის მინიმალური სტანდარტების შესახებ ნიუ დელის კოდექსს (ნიუ დელის სტანდარტები 1982). ამ დასკვნაში გათვალისწინებულია წევრი სახელმწიფოების პასუხები თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში სასამართლოს დამოუკიდებლობის და ხელისუფლების სხვა შტოებთან მისი ურთიერთობის შესახებ კითხვარზე და ევროპის საბჭოს მიერ გამოყოფილი მეცნიერ-ექსპერტის, ქ-ნი ანე სანდერსის (გერმანია) მიერ შემუშავებული მოსამზადებელი ანგარიში. ამას გარდა, დასკვნაში გათვალისწინებულია სტრასბურგში 2015 წლის 19 მარტს გამართულ სემინარზე

გამოთქმული მოსაზრებები [10], და ასევე, ბერგენში (ნორვეგია) მოსამართლეთა ნორვეგიული ასოციაციის მიერ 2015 წლის 4 ივნისს ორგანიზებულ სემინარზე გამოთქმული მოსაზრებები [11].

II. თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს კონსტიტუციური ჩარჩო: როგორია სასამართლო ხელისუფლების ადგილი?

6. ზოგადად მიიჩნევა, რომ თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფო უნდა ეფუძნებოდეს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს [12]. სასამართლო ხელისუფლება ერთ-ერთია თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს სამ არსებით, თუმცა თანაბრად მნიშვნელოვან საყრდენს შორის [13]. ხელისუფლების სამივე შტო ახორციელებს სახელმწიფო მომსახურებას და ერთმანეთის ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფას. დემოკრატიულ სახელმწიფოში, რომელიც კანონის უზენაესობის პრინციპებით იმართება, ხელისუფლებიდან სამივე შტო მოქმედებს არა საკუთარი ინტერესების სასარგებლოდ, არამედ მთლიანად ხალხის ინტერესების სასარგებლოდ. დემოკრატიულ სახელმწიფოში, რომელიც კანონის უზენაესობის პრინციპით იმართება, (“Etat de droit” or “Rechtsstaat”) ხელისუფლებამ უნდა იმოქმედოს კანონის საფუძველზე და კანონით განსაზღვრული ზღვრების ფარგლებში. წევრი სახელმწიფოების პასუხები კითხვარზე გვიჩვენებს, რომ ყველა წევრი სახელმწიფო აღიარებს ამ ფუნდამენტურ პრინციპებს.

7. დემოკრატიულ საზოგადოებაში, საკანონმდებლო ორგანო პასუხისმგებელია სამართლებრივი ჩარჩოს შემუშავებაზე, რომლის ფარგლებში და რომლის მიხედვითაც საზოგადოება ცხოვრობს. აღმასრულებელი ხელისუფლება პასუხისმგებელია საჯარო მმართველობაზე (იმდენად, რამდენადაც სახელმწიფოს წარმომადგენლებმა უნდა განახორციელონ ეს) კანონმდებლობით დადგენილი სამართლებრივი ჩარჩოს შესაბამისად. სასამართლო ხელისუფლების ფუნქციაა საზოგადოების წევრებსა და სახელმწიფოს და თავად საზოგადოების წარმომადგენლებს შორის დავების განხილვა. ხშირად, სასამართლოს მიმართავენ ასევე ხელისუფლების ორ ან თუნდაც სამ შტოს შორის ურთიერთობასთან დაკავშირებული დავების მოგვარებისათვის [14]. ეს ყველაფერი უნდა განხორციელდეს კანონის უზენაესობის პრინციპების შესაბამისად. დამოუკიდებელი და ეფექტიანი სასამართლო სისტემა წარმოადგენს კანონის უზენაესობის ქვაკუთხედს [15]. შესაბამისად, ნებისმიერი დამოუკიდებელი და ეფექტიანი სასამართლო სისტემის მიზანი უნდა იყოს სამართლებრივი დავების სამართლიანად, მიუკერძოებლად განხილვა, და ყველა იმ პირის უფლებების და თავისუფლებების დაცვა, ვინც ცდილობს მართლმსაჯულების მიღწევას. ამ მიზნის მისაღწევად, ნებისმიერ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა დაადგინოს შესაბამისი ფაქტები სამართლიანი პროცედურის მეშვეობით, გამოიყენოს კანონი და განსაზღვროს ქმედითი სამართლებრივი ზომები. სისხლის სამართლის საქმეებში, სასამართლო სისტემამ მიუკერძოებლად და დამოუკიდებლად უნდა გადაწყვიტოს, უნდა განისაზღვროს თუ არა სასჯელი კონკრეტულ ქმედებებზე, და ასევე სასჯელის სიმკაცრე [16]. თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოებში, დამოუკიდებელ სასამართლო ხელისუფლებას შეუძლია მთავრობას მოსთხოვოს პასუხი საკუთარ ქმედებებზე, რომლებიც დასაბუთებული უნდა იყოს და პასუხისმგებელი იქნება სათანადოდ მიღებული კანონების სწორად გამოყენების უზრუნველყოფაზე. გარკვეულ დონეზე (სახელმწიფოში კონკრეტული კონსტიტუციური მოწყობიდან გამომდინარე), სასამართლო სისტემა ასევე უზრუნველყოფს,

რომ კანონები აკმაყოფილებდეს ნებისმიერ შესაბამის კონსტიტუციით განსაზღვრულ მოთხოვნებს ან სხვა უზენაეს კანონმდებლობას, როგორცაა ევროკავშირის სამართალი [17].

8. ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების ძლიერ განსხვავებული ისტორიული, კულტურული და სამართლებრივი ტრადიციებიდან გამომდინარე არსებობს კონსტიტუციური მოწყობის სხვადასხვა „მოდელები“, რომლებიც, მრავალ შემთხვევაში, მუდმივად ვითარდება. გლობალიზაცია და საერთაშორისო და ევროპული ორგანიზაციების მზარდი გავლენა განაპირობებს ცალკეული წევრი სახელმწიფოების კონსტიტუციურ მოწყობაში ცვლილებების აუცილებლობას. კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ადამიანის უფლებების დაცვის და სასამართლოს დამოუკიდებლობის გაძლიერებაში და გავლენა მოახდინა წევრი სახელმწიფოების კონსტიტუციებზე. თუმცა, აღნიშნული გავლენის შედეგად ასევე წარმოიქმნა გარკვეული დამაბულობა ხელისუფლების სამ შტოს შორის, განსაკუთრებით სასამართლო და სხვა დანარჩენ ორ შტოს შორის ურთიერთობაში.

9. პრინციპში, დემოკრატიულ სახელმწიფოში სამი შტო უნდა იყოს ურთიერთშემავსებელი, და არცერთი მათგანი არ უნდა იყოს „უპირატესი“ ან დომინანტი სხვებზე [18]. დემოკრატიულ სახელმწიფოში, საბოლოო ჯამში უზენაესი მნიშვნელობა აქვს ადამიანების ნებას, რომელიც გამოიხატება სათანადო დემოკრატიული პროცესის მეშვეობით (ხალხის სუვერენიტეტი). ასევე, მცდარია წარმოდგენა, თითქოს ხელისუფლების სამი შტოდან რომელიმემ შეიძლება ოდესმე იმოქმედოს აბსოლუტურ იზოლაციაში დანარჩენებისაგან. სამი შტო ეყრდნობა ერთმანეთს იმისათვის რომ მოხდეს მთლიანობაში სახელმწიფო სერვისების გაწევა, რომელიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ამდენად, მართალია, საკანონმდებლო ჩარჩოს ადგენს საკანონმდებლო ორგანო, კანონმდებლობის განმარტება და გამოყენება, გადაწყვეტილებების მეშვეობით, სწორედ სასამართლო ხელისუფლების ფუნქციაა, და აღმასრულებელი ხელისუფლება ხშირად პასუხისმგებელია სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებაზე საზოგადოების ინტერესის სასარგებლოდ [19]. ამგვარად, ხელისუფლების სამი შტო იმყოფება ურთიერთდამოკიდებულების პირობებში და შესაბამისად, შეუძლებელია „ხელისუფლების დანაწილება“ იყოს აბსოლუტური [20]. ხელისუფლების სამი შტო მოქმედებს ურთიერთშეკავებისა და დაბალანსების სისტემის პრინციპით, და თითოეული შტო ანგარიშვალდებულია დანარჩენების წინაშე მთლიანად საზოგადოების ინტერესის შესაბამისად. ამდენად, უნდა ვაღიაროთ, რომ დემოკრატიულ სახელმწიფოში გარდაუვალია გარკვეული დამაბულობა ხელისუფლების შტოებს შორის. თუ ასეთი „კრეატიული დამაბულობა“ არსებობს, ეს იმის მანიშნებელია, რომ თითოეული შტო უზრუნველყოფს დანარჩენი შტოების აუცილებელ შეკავებას და ამით წვლილი შეაქვს სათანადო წონასწორობის შენარჩუნებაში. ხელისუფლების შტოებს შორის აღნიშნული დამაბულობის არარსებობა გააჩენდა ეჭვს, რომ ერთმა ან ორმა შტომ დომინირებას მიაღწია დანარჩენებზე. ამდენად, სასამართლო ხელისუფლებასა და ხელისუფლების დანარჩენ ორ შტოს შორის დამაბულობის ფაქტი მაინცდამაინც არ უნდა განვიხილოთ, როგორც სასამართლოს ან მისი დამოუკიდებლობის საფრთხე, არამედ როგორც ნიშანი, რომ სასამართლო სისტემა ასრულებს კონსტიტუციით განსაზღვრულ მოვალეობას, და

მთლიანად საზოგადოების სახელით უზრუნველყოფს ხელისუფლების დანარჩენი შტოების მხრიდან ანგარიშვალდებულებას.

III. სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობა და ხელისუფლების დანაწილება

10. სასამართლო ხელისუფლება დამოუკიდებელი უნდა იყოს იმისათვის, რომ განახორციელოს საკუთარი როლი ხელისუფლების სხვა შტოების, ფართო საზოგადოების, და სასამართლო დავის მხარეების მიმართ [21]. მოსამართლეების დამოუკიდებლობა არ არის პრეროგატივა ან პრივილეგია, რომელსაც მათ ანიჭებენ საკუთარი ინტერესის სასარგებლოდ, არამედ კანონის უზენაესობის მიზნით და ყველა იმ მხარის ინტერესის სასარგებლოდ, ვისაც სურს და ვინც მოელის მართლმსაჯულებას. სასამართლოს დამოუკიდებლობა მოსამართლეების მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფის საშუალებაა. ამდენად, იგი წარმოადგენს წინაპირობას იმ გარანტიისათვის, რომ სასამართლოებში ყველა მოქალაქე (და ხელისუფლების სხვა შტოები) ისარგებლებს თანასწორუფლებიანობით [22]. სასამართლოს დამოუკიდებლობა აუცილებელია მის მიერ საქმეების მიუკერძოებლად განხილვისა და გადაწყვეტის ფუნქციის შესასრულებლად [23]. მხოლოდ დამოუკიდებელ სასამართლოს შეუძლია ეფექტურად განახორციელოს საზოგადოების ყველა წევრის, განსაკუთრებით მოწყვლადი ან არაპოპულარული ჯგუფების, უფლებები [24]. ამდენად, დამოუკიდებლობა წარმოადგენს ფუნდამენტურ მოთხოვნას, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს სასამართლო სისტემას, დაიცვას დემოკრატია და ადამიანის უფლებები [25].

11. თავად ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი სასამართლოს დამოუკიდებლობის გარანტიაა [26]. თუმცა, სასამართლოს დამოუკიდებლობის მნიშვნელობის არაერთგზის ხაზგასმის მიუხედავად, უნდა აღინიშნოს, რომ არავინ -- მათ შორის, სასამართლო ხელისუფლება -- შეიძლება იყოს აბსოლუტურად დამოუკიდებელი ყველა ზეგავლენისაგან, განსაკუთრებით -- საზოგადოებრივი და კულტურული გავლენებისაგან იმ საზოგადოებაში, სადაც იგი მოქმედებს. ბოლოს და ბოლოს: „არცერთი ადამიანი არ არის კუნძული, რომელიც აბსოლუტურად დამოუკიდებელია“ [27]. არცერთი სასამართლო ხელისუფლება -- როგორც ხელისუფლების ნებისმიერი შტო დემოკრატიულ სახელმწიფოში -- არის აბსოლუტურად დამოუკიდებელი. სასამართლო რესურსს და მომსახურებას იღებს სხვა შტოებისაგან, განსაკუთრებით -- საკანონმდებლო ორგანოსაგან, რომელიც გამოუყოფს დაფინანსებას და ადგენს სამართლებრივი ჩარჩოს, რომელიც სასამართლომ უნდა განმარტოს და გამოიყენოს. მართალია, სასამართლოს მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება, გადაჭრას დავები კანონის შესაბამისად, მათი აღსრულება აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილებაში შედის. სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების ხარვეზები ჩრდილს აყენებს სასამართლოს ავტორიტეტს და კითხვებს აჩენს ხელისუფლების დანაწილებასთან დაკავშირებით [28]. მართალია, ხელისუფლების სათანადო დანაწილებაზე ხელისუფლების სამივე შტოა პასუხისმგებელი, არც ეს პრინციპი, არც სასამართლოს დამოუკიდებლობა უნდა გამორიცხავდეს დიალოგს ხელისუფლების შტოებს შორის. პირიქით, აუცილებელია, არსებობდეს პატივისცემით გაჯერებული დისკურსი ყველა მათგანს შორის, რომელიც ითვალისწინებს როგორც ხელისუფლების აუცილებელ დანაწილებას, ისე აუცილებელ ურთიერთდამოკიდებულებას შტოებს შორის. თუმცა, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლო სისტემა დარჩეს

თავისუფალი შეუსაბამო კავშირებისაგან და არასათანადო გავლენისაგან ხელისუფლების სხვა შტოების მხრიდან [29].

IV. სასამართლო ხელისუფლების ლეგიტიმურობა და მისი ელემენტები

ა. ლეგიტიმურობის მნიშვნელობა

12. ხელისუფლების სამივე შტო სარგებლობს მნიშვნელოვანი უფლებამოსილებით. საკანონმდებლო ხელისუფლება ამზადებს კანონებს და ახდენს სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებას. აღმასრულებელი ხელისუფლება ახორციელებს უფლებამოსილებას, მათ შორის, ფიზიკური ძალის (კანონის ფარგლებში) გამოყენებას, სახელმწიფოს კანონების დაცვისა და აღსრულების მიზნით. სასამართლო ხელისუფლება იღებს გადაწყვეტილებებს ცალკეული მოქალაქეებისა და ფართო საზოგადოებისათვის ფუნდამენტური მნიშვნელობის საკითხებზე; მეტიც, საკუთარი გადაწყვეტილებებით და განჩინებებით სასამართლო ზეგავლენას ახდენს ყველა იმ ადამიანის თუნდაც ჩვეულ საკითხებზე, ვინც სასამართლოს მიმართავს დახმარებისათვის. ამისათვის, მოსამართლეებს ენიჭებათ საკმაოდ ფართო უფლებამოსილება და ძალაუფლება. ამ უფლებამოსილებას და ძალაუფლებას სასამართლო ახორციელებს მთლიანად საზოგადოების სახელით. შედეგად, საზოგადოებას და ხელისუფლების დანარჩენ შტოებს აქვთ უფლება, დარწმუნდნენ, რომ ყველას, ვისაც გადაეცა აღნიშნული უფლებამოსილება და ძალაუფლება (ე.ი., მოსამართლეები ცალკე აღებული და ერთად), ჰქონდეს ლეგიტიმური საფუძველი, რომელზე დაყრდნობითაც განახორციელებს ასეთ უფლებამოსილება მთლიანად საზოგადოების სახელით. ყველა თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში, საკანონმდებლო ორგანოს სულ მცირე ერთ ნაწილს უშუალოდ მოქალაქეები ირჩევენ. უსაფუძვლო არ არის არგუმენტი, რომ საკანონმდებლო ორგანოს და აღმასრულებელ ხელისუფლებას, რომლებსაც ნიშნავენ (პირდაპირ ან ირიბად) არჩეული წარმომადგენლების მეშვეობით, ამდენად უნდა ჰქონდეთ „დემოკრატიული ლეგიტიმურობა“. აბსოლუტურად მართებულია კითხვა: საიდან იძენს სასამართლო ხელისუფლება „ლეგიტიმურობას“?

ბ. სასამართლო ხელისუფლების ლეგიტიმურობის სხვადასხვა ელემენტები

(1) სასამართლო ხელისუფლება როგორც ერთი მთლიანობა

13. სასამართლო ხელისუფლება იქმნება კანონის უზენაესობის პრინციპზე დამყარებული დემოკრატიული სახელმწიფოების კონსტიტუციური ჩარჩოს ფარგლებში. შესაბამისად, თავისი არსით, თუ ასეთი სახელმწიფოს კონსტიტუციური ჩარჩო ლეგიტიმურია, მაშინ სასამართლო ხელისუფლების საფუძველი იმ კონსტიტუციის ფარგლებში ისევე ლეგიტიმურია და დემოკრატიული სახელმწიფოს ისეთივე აუცილებელი ნაწილია, როგორც ხელისუფლების დანარჩენი ორი შტო [30]. ყველა წევრ სახელმწიფოს აქვს კონსტიტუციის გარკვეული ფორმა, რომელიც, სხვადასხვა საშუალებით, (მაგ., ძველებური ჩვეულებით ან პირდაპირი არჩევნების გზით) აღიარებულია, როგორც სახელმწიფოს ლეგიტიმური საფუძველი. ყველა წევრი სახელმწიფოს კონსტიტუცია აღიარებს და განსაზღვრავს (აშკარად თუ ნაგულისხმევად) სასამართლო ხელისუფლების როლს, რომლის მიზანია კანონის უზენაესობის დაცვა და საქმეების განხილვა და გადაწყვეტილებების მიღება კანონმდებლობის და კაზუსტიკის

შესაბამისად. ამდენად, ის ფაქტი, რომ სასამართლო ხელისუფლება ამ როლის განსახორციელებლად კონსტიტუციით იქმნება, თავად უნდა ანიჭებდეს ლეგიტიმურობას მთლიანად სასამართლო ხელისუფლებას. საქმეების გადაწყვეტისას, თითოეული ცალკეული მოსამართლე ახორციელებს საკუთარ უფლებამოსილებას სასამართლო ხელისუფლების ფარგლებში. შესაბამისად, სწორედ ის ფაქტი, რომ სასამართლო ხელისუფლება წარმოადგენს სახელმწიფოს კონსტიტუციის ნაწილს, ანიჭებს ლეგიტიმურობას არა მხოლოდ სასამართლო სისტემას მთლიანად, არამედ თითოეულ მოსამართლეს.

(2) ცალკეული მოსამართლეების კონსტიტუციურობა ანუ ფორმალური ლეგიტიმურობა

14. იმისათვის რომ განახორციელოს სასამართლოს ფუნქციები, რომლებიც კონსტიტუციით არის გამყარებული, თითოეული მოსამართლე უნდა დაინიშნოს და ამდენად გახდეს სასამართლო ხელისუფლების ნაწილი. თითოეული მოსამართლე, რომელიც ინიშნება კონსტიტუციის და სხვა შესაბამისი წესების შესაბამისად, ამდენად, მოიპოვებს საკუთარ კონსტიტუციურ უფლებამოსილებას და ლეგიტიმურობას. კონსტიტუციური და საკანონმდებლო წესების შესაბამისად, აღნიშნული დანიშვნა გულისხმობს, რომ ცალკეულ მოსამართლეებს მიენიჭებათ უფლებამოსილება და სათანადო ძალაუფლება, გამოიყენონ კანონი, როგორც შექმნილია საკანონმდებლო ორგანოს მიერ ან ფორმულირებულია სხვა მოსამართლეების მიერ. მოსამართლისათვის, კონკრეტული სახელმწიფოს კონსტიტუციის ან სხვა სამართლებრივი წესების შესაბამისად, დანიშვნით მინიჭებული ლეგიტიმურობა წარმოადგენს ცალკეული მოსამართლის „კონსტიტუციურ ანუ ფორმალურ ლეგიტიმურობას“.

15. ემსს-მ გამოავლინა, რომ ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში გამოიყენება მოსამართლეების დანიშვნის განსხვავებული მეთოდები [31]. მათ შორისაა, მაგალითად: დანიშვნა სასამართლო საბჭოს ან სხვა დამოუკიდებელი ორგანოს მიერ, პარლამენტის მიერ არჩევა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ დანიშვნა. როგორც ემსს-მ აღნიშნა, თითოეულ სისტემას აქვს დადებითი და უარყოფითი მხარეები [32]. შეიძლება დავა, რომ პარლამენტში კენჭისყრის შედეგად დანიშვნა, და უფრო ნაკლებად, აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ დანიშვნა, შეიძლება განვიხილოთ როგორც დამატებითი დემოკრატიული ლეგიტიმურობის მინიჭება [33], თუმცა დანიშვნის ეს მეთოდები შეიცავს პოლიტიზირების და ხელისუფლების ამ დანარჩენ შტოებზე დამოკიდებულების რისკს [34]. ამ რისკების თავიდან აცილებისათვის, ემსს-ს რეკომენდაციით, მოსამართლის დანიშვნასთან ან კარიერულ საკითხებთან დაკავშირებული ყოველი გადაწყვეტილება უნდა ემყარებოდეს ობიექტურ კრიტერიუმებს და ასეთ გადაწყვეტილებას უნდა იღებდეს ან დამოუკიდებელი ორგანო, ან ემყარებოდეს გარანტიებს, რათა გადაწყვეტილების მიღება მოხდეს მხოლოდ და მხოლოდ აღნიშნული კრიტერიუმების საფუძველზე [35]. ემსს-ს ასევე მიაჩნია, რომ რეკომენდებულია მოსამართლეების დანიშვნის ან დაწინაურების გადაწყვეტილებებში მონაწილეობდეს დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც შედგება სხვა მოსამართლეების მიერ დემოკრატიული წესით არჩეული წარმომადგენლების მნიშვნელოვანი რაოდენობისაგან [36]. ცალკეული მოსამართლეების კონსტიტუციური ლეგიტიმურობა, რომლებსაც აქვთ თანამდებობაზე ყოფნის უსაფრთხოება, არ უნდა შელახოს საკანონმდებლო ან აღმასრულებელი ხელისუფლების ზომებმა, რომლებიც განპირობებულია ხელისუფლების ცვლილებების შედეგად.

(3) ცალკეული მოსამართლეების ფუნქციური ლეგიტიმურობა

16. მოსამართლეების დანიშვნა სახელმწიფოს კონსტიტუციისა და სამართლის შესაბამისად, მოსამართლეების კონსტიტუციური როლის განხორციელება საქმეების გადაწყვეტისას საკანონმდებლო ბაზის შესაბამისად რომელიც შექმნილია საკანონმდებლო ხელისუფლების მიერ და აუცილებლობა, რომ თითოეულმა მოსამართლემ უნდა იმოქმედოს ქცევის კანონმდებლობით დადგენილი წესების შესაბამისად, უზრუნველყოფს მოსამართლის თავდაპირველ ლეგიტიმურობას. თუმცა, ლეგიტიმურობა უფრო მეტს გულისხმობს. როგორც ემსს-მ მანამდე აღნიშნა, საზოგადოების ნდობა და პატივისცემა სასამართლო ხელისუფლებისადმი წარმოადგენს სასამართლო სისტემის ეფექტურობის გარანტიას [37]. ლეგიტიმურობის მიღწევას და შენარჩუნებას თითოეული მოსამართლე და სასამართლო ხელისუფლება მთლიანობაში შეძლებს მხოლოდ საზოგადოების ნდობის მოპოვებისა და შენარჩუნების გზით. ამ, მეორე სახის ლეგიტიმურობას შეგვიძლია ვუწოდოთ „ფუნქციური ლეგიტიმურობა“.

17. „ფუნქციური ლეგიტიმურობის“ მოპოვება უნდა მოხდეს უმაღლესი შესაძლო სტანდარტების შესაბამისად საქმიანობის და ეთიკის მაღალი სტანდარტების დაცვის მეშვეობით. წინა დასკვნებში, ემსს-მ განიხილა სასამართლოს კარგი საქმიანობის სხვადასხვა ასპექტები და საზოგადოების ინტერესის სასარგებლოდ სასამართლო სისტემების ხარისხისა და ეფექტიანობის შენარჩუნებისა და გაუმჯობესების გზები. ამდენად, ემსს-ს მომზადებული აქვს დასკვნები აღნიშნულის მიღწევის სხვადასხვა გზებთან დაკავშირებით, ე.ი., მოსამართლეების თავდაპირველი მომზადება და პროფესიული გადამზადება [38], სამართლიანი სასამართლო გონივრულ ვადაში [39], საერთაშორისო და ევროპული სამართლის ეფექტური გამოყენება [40], სასამართლო საბჭოები საზოგადოების სამსახურში [41], სასამართლო გადაწყვეტილებების ხარისხი [42], სასამართლო გადაწყვეტილებების ქმედითი აღსრულება [43], ინფორმაციული ტექნოლოგიები [44], მოსამართლეების სპეციალიზაცია [45], და მოსამართლეების შეფასება [46]. ემსს-მ აღნიშნა, რომ მაღალი ხარისხის სასამართლო მომსახურების გასაწევად, მოსამართლეებმა ასევე სათანადოდ უნდა ითანამშრომლონ პროკურორებთან [47] და ავდოკატებთან [48]. ამ პრინციპების გამოყენებით, ცალკეულმა მოსამართლეებმა და ამდენად, მთლიანად სასამართლო სისტემამ უნდა მიაღწიოს ზოგად მიზანს -- უმაღლესი შესაძლო ხარისხის გადაწყვეტილებების მიღება ეთიკის მაღალი სტანდარტების შესაბამისად. ცალკეული მოსამართლეები და მთლიანად სასამართლო სისტემა შეინარჩუნებს ლეგიტიმურობას და მისი მოქალაქეების პატივისცემას თავიანთი ეფექტიანობისა და საქმიანობის ხარისხის მეშვეობით.

18. მოსამართლეებმა საკუთარი მოვალეობები უნდა განახორციელონ დისციპლინური და პროცედურული წესებისა [49] და (რასაკვირველია) სისხლის სამართლის კანონმდებლობით განსაზღვრული დებულებების შესაბამისად. მოსამართლის უფლებამოსილება დაკავშირებულია სიმართლის, მართლმსაჯულების, სამართლიანობისა და თავისუფლების ფასეულობებთან. ამდენად, მოსამართლეებმა საკუთარი მოვალეობები უნდა შეასრულონ პროფესიონალური ქცევის უმაღლესი სტანდარტების მიხედვით [50]. დასკვნაში N 3 (2002), ემსს-მ განიხილა

პროფესიონალური ქცევის აღნიშნული სტანდარტები და პრინციპები [51]. ამ პრინციპების შესაბამისად საქმიანობა ხელს უწყობს ცალკეული მოსამართლეების ლეგიტიმურობის უზრუნველყოფას, რომლებიც არიან მთლიანად სასამართლო სისტემის ნაწილი.

19. ხელისუფლების ყველა სხვა შტოს მსგავსად, სასამართლო სისტემაც ნდობას მოიპოვებს საზოგადოების და ხელისუფლების სხვა შტოების წინაშე ანგარიშვალდებულებით [52]. ამდენად, აუცილებელია მომდევნო საკითხად განვიხილოთ სასამართლო ხელისუფლების და ცალკეული მოსამართლეების საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულების მიზანი და ხასიათი.

V. სასამართლო ხელისუფლების ანგარიშვალდებულება

ა. რატომ არის მნიშვნელოვანი ანგარიშვალდებულება?

20. უკანასკნელ წლებში, გაიზარდა სახელმწიფო სერვისების ღიაობა და მისაღებად ჩაითვალა, რომ სახელმწიფო სერვისების მომწოდებელმა სტრუქტურებმა უფრო სრულად უნდა განუმარტონ საკუთარი საქმიანობის შესახებ იმ საზოგადოებისათვის, რომელსაც ემსახურებიან. შედეგად, საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულება სულ უფრო მეტი მნიშვნელობას იძენს მთლიანად საჯარო სამსახურის სფეროში [53]. სახელმწიფო ორგანო „ანგარიშვალდებული“ იქნება, თუ იგი განმარტავს საკუთარ ქმედებებს და რაც თანაბრად მნიშვნელოვანია, აიღებს მათზე პასუხისმგებლობას. „ანგარიშვალდებულება“ ისევე კრიტიკული მნიშვნელობის მქონეა სასამართლო სისტემისათვის, როგორც ხელისუფლების დანარჩენი შტოებისათვის, ვინაიდან მისი მიზანი, მათ მსგავსად, საზოგადოების მომსახურებაა [54]. ამას გარდა, ბალანსის ფაქტად დაცვის შემთხვევაში, სასამართლოს დამოუკიდებლობის და ანგარიშვალდებულების ორი პრინციპი არ არის შეუთავსებადი უკიდურესობები. სასამართლოს კონტექსტში, „ანგარიშვალდებული“ უნდა გავიგოთ, როგორც ანგარიშის ჩაბარების საჭიროება, ე.ი.: მოსამართლის მიერ გადასაწყვეტ საქმეებთან დაკავშირებით მისი გადაწყვეტილებების და ქმედებების დასაბუთება და განმარტება. „ანგარიშვალდებული“ არ ნიშნავს, რომ სასამართლო ხელისუფლება პასუხისმგებელია ან ექვემდებარება ხელისუფლების რომელიმე სხვა შტოს, ვინაიდან ეს ეწინააღმდეგება მის კონსტიტუციურ როლს -- იმ ადამიანებისაგან შემდგარი დამოუკიდებელი ორგანო, რომლებმაც დავებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებები უნდა მიიღონ მიუკერძოებლად და სამართლის შესაბამისად. სასამართლო რომ „ანგარიშვალდებული“ იყოს ხელისუფლების სხვა შტოს წინაშე მისდამი პასუხისმგებლობის ან დაქვემდებარების თვალსაზრისით, მაშინ ისეთ საქმეებზე, რომლებშიც მონაწილეობენ ხელისუფლების სხვა შტოები, სასამართლო ვერ შეასრულებდა საკუთარ კონსტიტუციურ, ზემოაღნიშნულ როლს.

21. სასამართლო ხელისუფლება (როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ორი დანარჩენი შტო) ახორციელებს სახელმწიფო სერვისების მიწოდებას. აქსიომატურია, რომ იგი ანგარიშვალდებული (ზევით განმარტებული თვალსაზრისით) უნდა იყოს იმ საზოგადოების წინაშე, რომელსაც ემსახურება. სასამართლოს უფლებამოსილება უნდა განხორციელდეს კანონის უზენაესობის და იმ მხარეთა ინტერესის სასარგებლოდ, რომლებიც ეძებენ და მოელოან სამართლის პოვნას [55]. ამდენად, სასამართლო პასუხისმგებელია, წარმოაჩინოს სხვა შტოების

და ფართო საზოგადოებისათვის, თუ როგორ და რისთვის იყენებს საკუთარ ძალაუფლებას, უფლებამოსილებას და დამოუკიდებლობას [56]. სასამართლოს მომსახურების მიმღები მხარეების მხრიდან იზრდება უფრო ეფექტური სასამართლო სისტემისადმი. სასამართლოების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს [57]. ეფექტურობა და ხელმისაწვდომობა „ანგარიშვალდებულების“ დემონსტრირების ასპექტებს წარმოადგენს. ემსს-მ მანამდეც გაამახვილა ყურადღება ამ ტენდენციების მნიშვნელობაზე. დემოკრატიულ სისტემაში სასამართლოს მიერ უმაღლესი ხარისხის მართლმსაჯულების და სათანადო ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფის მნიშვნელობაზე მსჯელობისას ემსს-მ გამოყო ფართო საზოგადოების წინაშე სასამართლოს „ანგარიშვალდებულების“ ერთი ასპექტი [58].

22. ზემოთ განხილული თვალსაზრისით სასამართლო ხელისუფლების მხრიდან ხელისუფლების სხვა შტოების მიმართ ანგარიშვალდებულების აუცილებლობა სხვა მიზეზებსაც ემყარება. პირველ რიგში ესაა საკანონმდებლო შტო, რომელიც ქმნის საკანონმდებლო ჩარჩოს, რომელსაც სასამართლო ხელისუფლება იყენებს. ამდენად, საკანონმდებლო შტოს აქვს უფლება, ჩაიბაროს ანგარიში, გადაწყვეტილებებში სათანადოდ ფორმულირებული დასაბუთებით, იმის შესახებ, როგორ განმარტა და გამოიყენა სასამართლო ხელისუფლებამ მის მიერ მიღებული კანონები. მეორე, საზოგადოების წინაშე მოვალეობების შესრულებისათვის, სასამართლო ხელისუფლება იღებს ფინანსურ სახსრებს საკანონმდებლო ორგანოს გადაწყვეტილებით და მრავალ წევრ სახელმწიფოში, აღმასრულებელი ხელისუფლების გადაწყვეტილებით. როგორც ემსს-მ ზევით აღნიშნა, ევროპის საბჭოს ზოგადი პრინციპები და სტანდარტების შესაბამისად წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ, ხელმისაწვდომი გახადონ ფინანსური სახსრები სხვადასხვა სასამართლო სისტემების საჭიროებების შესაბამისად [59]. ემსს-ს კითხვარზე პასუხებიდან აშკარაა, რომ წევრ სახელმწიფოებში მნიშვნელოვნად განსხვავდება სასამართლო ხელისუფლების ადმინისტრაციული და ფინანსური ავტონომია. ემსს-მ გამოთქვა სასამართლოს ადმინისტრაციული და ფინანსური ავტონომიის გაზრდის რეკომენდაცია სასამართლოს დამოუკიდებლობის დაცვისათვის [60]. თუმცა, როგორც არ უნდა იყოს მოწყობილი კონკრეტულ სახელმწიფოში სასამართლო ხელისუფლების საბიუჯეტო და ადმინისტრაციული მმართველობა, სასამართლო ხელისუფლების რესურსის ასიგნება ხდება პარლამენტის მიერ და საბოლოო ჯამში ფინანსდება მოქალაქეების გადასახადებისაგან. ამდენად, ისევე, როგორც საკანონმდებლო ორგანო და აღმასრულებელი ხელისუფლება არიან ანგარიშვალდებული სახსრების ასიგნებაზე, ასევეა ანგარიშვალდებული სასამართლო საზოგადოების წინაშე, რათა აუხსნას, თუ როგორ გამოიყენა ასიგნებული ფინანსური სახსრები საზოგადოების მიმართ მისი მოვალეობების შესასრულებლად [61].

ბ. როგორ უნდა განხორციელდეს ანგარიშვალდებულება?

(1) რაზე უნდა იყოს ანგარიშვალდებული სასამართლო ხელისუფლება?

23. სასამართლოს მიზანია დავების გადაჭრა, და მის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებების მეშვეობით, სასამართლო სისტემა ასრულებს „ნორმების დამდგენის“ და ასევე „განმანათლებლის“ როლს, და მოქალაქეებს სთავაზობს შესაბამის მითითებებს, ინფორმაციას და დარწმუნებას კანონთან და მის პრაქტიკულ გამოყენებასთან დაკავშირებით [62]. ამდენად,

პირველ ყოვლისა, სასამართლო სისტემის ანგარიშვალდებულება უნდა გამოიხატებოდეს საქმეების გადაწყვეტის საქმიანობაში მოსამართლეების მუშაობაში, უფრო კონკრეტულად, მათი გადაწყვეტილებებითა და შეთავაზებული დასაბუთებით. შესაძლებელი უნდა იყოს სასამართლოს გადაწყვეტილებების შესწავლა და გასაჩივრება [63]. ამას შეიძლება ვუწოდოთ „სასამართლოს ანგარიშვალდებულება“ და არის უმნიშვნელოვანესი. სასამართლოს დამოუკიდებლობის ფუნდამენტური პრინციპის შესაბამისად, გასაჩივრების სისტემა არის პრინციპში ერთადერთი გზა, რომლითაც შეიძლება მოხდეს მოსამართლის გადაწყვეტილების გაუქმება ან შეცვლა, მისი გამოტანის შემდეგ და ერთადერთი გზა საკუთარ გადაწყვეტილებებზე მოსამართლის ანგარიშვალდებულისათვის, თუ იგი არაკეთილსინდისიერად არ მოქმედებდა.

24. ქვეყნებში, სადაც მოსამართლეები პასუხისმგებლობა მოიცავს სასამართლო სისტემის მართვას (რომელიც ზოგჯერ მოიცავს სასამართლოს ბიუჯეტს), სასამართლო ხელისუფლება ანგარიშვალდებულებით უნდა იყოს მართვასთან დაკავშირებით ხელისუფლების სხვა შტოებისა და ფართო საზოგადოების წინაშე [64]. ამ სფეროში, მოსამართლეები, რომლებსაც დაკისრებული აქვთ საჯარო სახსრების მართვა, პრინციპში იგივე მდგომარეობაში არიან, როგორც ხელისუფლების ნებისმიერი სხვა ორგანო, რომლებსაც აქვთ გადასახადის გადამხდელთა სახსრების ხარჯვის პასუხისმგებლობა.

(2) ვის წინაშე არიან ანგარიშვალდებული მოსამართლეები?

25. ცალკეული მოსამართლეები და მთლიანად სასამართლო ხელისუფლება ანგარიშვალდებულნი არიან ორ დონეზე. პირველი, ისინი ანგარიშვალდებულნი არიან (ზევით აღწერილი თვალსაზრისით) დავის კონკრეტული მხარეების წინაშე, რომლებიც ეძებენ სამართალს კონკრეტული სამართალწარმოების შედეგად.

(3) როგორ ხორციელდება იგი?

(a) ანგარიშვალდებულების სხვადასხვა ელემენტები

26. არსებობს ანგარიშვალდებულების სხვადასხვა ფორმები. პირველ რიგში, როგორც ზევით არის ახსნილი, მოსამართლეების ანგარიშვალდებულება საკუთარ გადაწყვეტილებებზე უზრუნველყოფილია გასაჩივრების პროცესის მეშვეობით („მოსამართლეთა ანგარიშვალდებულება“). მეორე, მოსამართლეების საქმიანობა უნდა იყოს გამჭვირვალე. ღია სხდომების გამართვით და დასაბუთებული გადაწყვეტილებების გამოტანით, რომლებიც საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომია (გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა), ცალკეული მოსამართლეები მხარეებისათვის განმარტავენ საკუთარ ქმედებებსა და გადაწყვეტილებებს; მოსამართლე ასევე ანგარიშვალდებულია საკუთარ ქმედებებზე ხელისუფლების სხვა შტოებისა და ფართო საზოგადოებისადმი. ანგარიშვალდებულების ეს ფორმა შეიძლება აღვწეროთ, როგორც „განმარტებითი ანგარიშვალდებულება“. მესამე, თუ მოსამართლე ჩართულია არასათანადო ქმედებებში, მისი ანგარიშვალდებულება მიიღწევა უფრო მკაცრი ზომებით, მაგ., დისციპლინური პროცედურების განხორციელებით და, შესაბამის შემთხვევაში, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დებულებების შესაბამისად. ამას შეიძლება ვუწოდოთ „სადაამსჯელო ანგარიშვალდებულება“.

(ბ) განმარტებითი ანგარიშვალდებულება

(i) ღია მოსმენები და გადაწყვეტილებები

27. სასამართლოს საქმიანობის ფუნდამენტური პრინციპები, როგორცაა საჯარო მოსმენების გამართვის მოთხოვნა და დასაბუთებული გადაწყვეტილებების გამოტანა, რომლებიც ხელმისაწვდომია საზოგადოებისათვის, ემყარება პრინციპს, რომ მოსამართლეები უნდა იყვნენ ანგარიშვალდებული საკუთარ ქცევასა და გადაწყვეტილებებზე. საჯარო მოსმენებისას, მოსამართლეები ისმენენ მხარეებისა და მოწმეების ჩვენებებს და ადვოკატების განცხადებებს. მოსამართლეები (ჩვეულებრივ) განმარტავენ კანონს საჯაროდ. ფართო საზოგადოებას შეუძლია დაესწროს საჯარო სასამართლო მოსმენებს, იმისათვის, რომ შეიტყონ სამართლის შესახებ და იხილონ, როგორ ექცევა მოსამართლე (ან მოსამართლეები) მხარეებს [\[65\]](#). ეს ღია პროცედურა უზრუნველყოფს სამართლიან სასამართლოს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისად. ამას გარდა, მოსმენებზე დასწრებით (ან, ზოგიერთ სახელმწიფოში, სხდომების ტელევიზიით [\[66\]](#) ან ინტერნეტით გადაცემით) და სხდომების შესახებ რეპორტაჟების მეშვეობით, საზოგადოება შეძლებს უკეთ გაიგოს სასამართლო პროცესის დეტალები. ამ საშუალებით, მიიღწევა მოსამართლეებისა და მთლიანად სასამართლოს ანგარიშვალდებულება. მართალია, ფორმალური პროცედურული წესები მნიშვნელოვანია სასამართლო სისტემისადმი საზოგადოების ნდობისათვის, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მოქალაქეების პრაქტიკულ გამოცდილებას, რომლებიც აკვირდებიან სასამართლო სისტემას ქმედებაში და ცალკეული პროცესების წარმართვის შესახებ მედიის მიერ გამოქვეყნებული ზუსტი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას [\[67\]](#).

28. მოსამართლეებმა უნდა წარმოადგინონ საკუთარი გადაწყვეტილებების დასაბუთება, რომელიც უნდა გახდეს საჯარო, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა. ამგვარად, მოსამართლეები წარმოადგენენ ანგარიშს საკუთარი გადაწყვეტილებების გარშემო და მხარეებს და ფართო საზოგადოებას აძლევენ შესაძლებლობას, გაიგონ და დასვან შეკითხვა მათ დასაბუთებასთან დაკავშირებით. ამდენად, გადაწყვეტილებები უნდა იყოს იოლად გასაგები, როგორც ემს-მ უკვე აღნიშნა [\[68\]](#). როდესაც სამართალწარმოებაში წაგებული მხარე არ ეთანხმება გადაწყვეტილებას, შესაძლებელია მისი გასაჩივრება. გასაჩივრების სისტემის არსებობა (თუნდაც ამისი საფრთხე) უნდა უზრუნველყოფდეს სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოტანის მაღალ სტანდარტს, რომელიც ხორციელდება გონივრულ ვადაში. ეს წარმოადგენს მხარეებისა და ფართო საზოგადოების ინტერესს. თუ სასამართლო პროცესი არ დასრულდება გონივრულ ვადაში [\[69\]](#), შესაძლებელია სპეციალური სამართლებრივი ზომების გამოყენება, სასურველია ადგილობრივ სასამართლოებში, ან თუ ასეთი ზომები არ არის ხელმისაწვდომი, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში. მას შემდეგ, რაც მოსამართლის მოვალეობა დასრულდება და გადაწყვეტილების გამოტანა მოხდება, საზოგადოებრივ ინტერესის მოთხოვნიდან გამომდინარე, გამოტანილი გადაწყვეტილება სწრაფად და ქმედითად უნდა აღსრულდეს [\[70\]](#). ამ თვალსაზრისით, სასამართლო სისტემა ხშირად აღმასრულებელ ხელისუფლებას ეყრდნობა გადაწყვეტილებების აღსრულებისათვის.

(ii) განმარტებითი ანგარიშვალდებულების სხვა მექანიზმები

29. არსებობს კიდევ რამდენიმე გზა სასამართლო ხელისუფლების ანგარიშვალდებულებისათვის საკუთარი საქმიანობის შესახებ -- და შესაბამის შემთხვევაში -- მართლმსაჯულების აღსრულების სისტემის მართვის შესახებ. დაუშვებელია ხელისუფლების შტოების მიერ ანგარიშგების აღნიშნული გზების არასათანადოდ გამოყენება, რათა არ მოხდეს მათი მხრიდან ჩარევა სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაში. ერთ-ერთი მათგანი წარმოადგენს გარე მექანიზმს: მაგალითად, ყოველწლიური ანგარიშები, რომლებიც ხელმისაწვდომია ფართო საზოგადოებისათვის. სასამართლო ხელისუფლების ანგარიშვალდებულების სხვა გარე მეთოდებია: სახელმწიფო აუდიტის კომიტეტის მიერ ჩატარებული აუდიტები, ინსპექტირება [71] და გამოძიებები. ადგილობრივ ან ეროვნულ დონეზე, მრავალ წევრ სახელმწიფოს შექმნილი აქვს „ომბუდსმენის“, სახალხო ან მოქალაქეთა დამცველები ან მედიატორების ინსტიტუტი, ან გენერალური ინსპექცია, რომელიც დანიშნულია აღმასრულებელი ხელისუფლების ან პარლამენტის მიერ; ეს ინსტიტუტები ძირითადად მნიშვნელოვანი დამოუკიდებლობით სარგებლობენ. ისინი ხშირად უზრუნველყოფენ სასამართლო ხელისუფლების ანგარიშვალდებულებას (ანგარიშვალდებულებასა და გარე ჩარევას შორის სათანადო ბალანსის მიღწევის საკითხი განხილული იქნება ქვემოთ, მე-6 ნაწილში).

30. სხვა საშუალებები არის შიდა: მოსამართლეთა ინდივიდუალური შეფასების მეშვეობით. წევრი სახელმწიფოების უმრავლესობაში ხორციელდება მოსამართლეების ინდივიდუალური შეფასება დანიშნის შემდგომ რომელიმე ეტაპზე. შეფასებები შესაძლოა მოსამართლის ანგარიშვალდებულების გამოსადეგი საშუალება იყოს. როგორც ემს-მ განმარტა, მოსამართლეების საქმიანობის ინდივიდუალურმა შეფასებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ინფორმაციის მოპოვებას ცალკეული მოსამართლეების შესაძლებლობების და სასამართლო სისტემის ძლიერი და სუსტი მხარეების შესახებ. შეფასებამ შესაძლოა ხელი შეუწყოს საუკეთესო კანდიდატების გამოვლენას დაწინაურებისათვის, და ამ გზით სასამართლო სისტემის ხარისხის შენარჩუნებას, ან თუნდაც გაუმჯობესებას [72]. დაუშვებელია შეფასების ბოროტად გამოყენება, მაგ., იმისათვის, რომ მოსამართლეზე მოხდეს პოლიტიკური წნეხის განხორციელება ან ცალკეული გადაწყვეტილებების ეჭვქვეშ დაყენება.

(iii) განხილვა ხელისუფლების სხვა შტოებთან

31. ხელისუფლების თითოეული შტო, ეფექტური საქმიანობისათვის დამოკიდებულია დანარჩენ ორ შტოზე. სამივე შტოს შორის განხილვა უაღრესად მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ გაუმჯობესდეს თითოეული შტოს ეფექტურობა და მისი თანამშრომლობა დანარჩენებთან. თუ ასეთი დისკუსია წარიმართება ურთიერთპატივისცემის გარემოში და განსაკუთრებულად მოხდება ამ პროცესებში ჩართული მოსამართლეების დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნების გათვალისწინება [73], ეს განხილვები სასარგებლო იქნება ხელისუფლების სამივე შტოსათვის [74]. ემს-მ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მნიშვნელოვანია მოსამართლეების მონაწილეობა ეროვნული სასამართლო პოლიტიკის შესახებ დებატებში. ამას გარდა, სასამართლო სისტემასთან უნდა გაიარონ კონსულტაციები და მან აქტიური როლი უნდა ითამაშოს ნებისმიერი კანონის მომზადებაში, რომელიც ეხება მათ სტატუსს და სასამართლო სისტემის ფუნქციონირებას [75]. მოსამართლეთა ცოდნა და გამოცდილება მნიშვნელოვანია ასევე სასამართლო პოლიტიკის მიღმა არსებული საკითხების შემთხვევაში. მაგალითად,

საპარლამენტო კომიტეტების წინაშე გამოსვლისას სასამართლო სისტემის წარმომადგენლებს (მაგ., სასამართლო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო ან იუსტიციის უმაღლესი საბჭო) შეუძლიათ გამოხატონ საკუთარი კრიტიკული დამოკიდებულება საკანონმდებლო პროექტებთან დაკავშირებით და წარმოადგინონ სასამართლო სისტემის პოზიცია სხვადასხვა პრაქტიკული საკითხების შესახებ. ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოს აქვს ასეთი მიდგომის გამოყენების პოზიტიური გამოცდილება [76]. ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში, სასამართლო სისტემა დიალოგის რეჟიმში თანამშრომლობს აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან, როდესაც მოსამართლეები დროებით გადაიან შვებულებაში იმისათვის, რომ იმუშაონ იუსტიციის სამინისტროს სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის დეპარტამენტში [77]. თუმცა, სხვა წევრ სახელმწიფოებში ეს მიიჩნევა სასამართლოს დამოუკიდებლობის დარღვევად [78].

(iv) დიალოგი საზოგადოებასთან

32. ემს-მ ზევით აღნიშნა, რომ დიალოგი საზოგადოებასთან, პირდაპირ ან მედიის მეშვეობით, უაღრესად მნიშვნელოვანია მოქალაქეების ცოდნის გასაზრდელად კანონის შესახებ და სასამართლო სისტემის მიმართ მათი ნდობის გაზრდისათვის [79]. ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში, არაპროფესიონალი მოსამართლეების დანიშვნა მიიჩნევა სასამართლო სისტემასა და საზოგადოებას შორის კავშირის კარგ საშუალებად. ემს-მ დასკვნაში N 7 (2005) „მართლმსაჯულება და საზოგადოება“, ჩართო რეკომენდაცია, რომ სასამართლო სისტემამ და ცალკეულმა სასამართლოებმა აქტიურად უნდა ითანამშრომლონ უშუალოდ მედიასა და საზოგადოებასთან [80]. მაგალითად, სასამართლოებმა შეიძლება განახორციელონ განმანათლებლის როლი, და მოაწიონ ვიზიტები სკოლის მოსწავლეებისა და უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტებისათვის, მიაწოდონ მათ ინფორმაცია და აქტიურად აუხსნან საზოგადოებასა და მედიას სასამართლოების გადაწყვეტილებები, მათი ინფორმირების გაზრდისა და ბუნდოვანების პრევენციის მიზნით [81]. მართალია მედიასთან ურთიერთობას ახლავს რისკი, თუმცა სასამართლოებმა შეიძლება ხელი შეუწყონ საზოგადოების მიერ არასწორად გაგების პრევენციას, აქტიური კონტაქტისა და განმარტების მეშვეობით. ამ სახით, სასამართლო სისტემა შეიძლება ანგარიშვალდებული იყოს საზოგადოების წინაშე და უზრუნველყოს, რომ საზოგადოების მხრიდან მართლმსაჯულების სისტემის აღქმა იყოს ზუსტი და შეესაბამებოდეს მოსამართლეთა მცდელობებს. ასეთი გზით, მოსამართლეებს შეუძლიათ საზოგადოებას ისიც უთხრან, რომ სასამართლო სისტემის შესაძლებლობები განუსაზღვრელი არ არის [82].

(გ) „სადამსჯელო ანგარიშვალდებულება“

33. ემს-მ ზევით უკვე აღნიშნა, რომ სასამართლოს ყველა ქმედება უნდა შეესაბამებოდეს პროფესიონალური ქცევის შესაბამის პრინციპებს, დადგენილ დისციპლინურ წესებს და -- სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნების პირობების ფარგლებში -- სისხლის სამართლის კანონს. პროფესიონალური ქცევის პრინციპები განსხვავდება დისციპლინური სისტემების მეშვეობით მათი აღსრულებისაგან [83]. თუ გავითვალისწინებთ ეთიკისა და კეთილსინდისიერების მნიშვნელობას საზოგადოების მხრიდან სასამართლო სისტემისადმი ნდობისათვის, მოსამართლეები უნდა იქცეოდნენ

კეთილსინდისიერად როგორც ოფიციალური ფუნქციების შესრულებისას, ისე პირად ცხოვრებაში [84] და ანგარიშვალდებულნი უნდა იყვნენ საკუთარ ქცევაზე, თუ იგი მიღებულ ნორმებში არ ექცევა. ზოგჯერ ცალკეული მოსამართლეების ქცევა მეტისმეტად შეუსაბამოა და ამისათვის უბრალო განმარტება არ იქნება საკმარისი. როდესაც საზოგადოება მოსამართლეებს ანიჭებს ასეთ ფართო უფლებამოსილების და ნდობას, უნდა არსებობდეს მათი პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენების გარკვეული საშუალება, და თუნდაც მათი თანამდებობიდან გადაყენების შესაძლებლობა, თუ ჩადენილი გადაცდომიდან გამომდინარე ასეთი ზომა გამართლებულია [85]. ეს განსაკუთრებით ეხება მოსამართლეთა კორუფციის შემთხვევებს [86], რომლებიც სერიოზულ ზიანს აყენებს საზოგადოების ნდობას სასამართლოს მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის მიმართ. მოსამართლეების გადაცდომის სხვა შემთხვევებში გამართლებული იქნება სისხლის სამართლის [87], სამოქალაქო [88], ან დისციპლინური პასუხისმგებლობის [89] საკითხის დაყენება, გადაცდომის ბუნებიდან გამომდინარე.

VI. როგორ ზეგავლენას ახდენს „ლეგიტიმურობის“ და „ანგარიშვალდებულების“ მოთხოვნები ურთიერთობაზე, რომელიც სასამართლო სისტემას აქვს ხელისუფლების დანარჩენ ორ შტოსთან?

34. ლეგიტიმურობა და ანგარიშვალდებულება მჭიდროდ არის დაკავშირებული. სასამართლო სისტემა უნდა ცდილობდეს, შეინარჩუნოს და წარმოაჩინოს ლეგიტიმურობა საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულების გზით. ამისათვის ძირითადი საშუალებაა საქმიანობა უმაღლესი შესაძლო ხარისხის დაცვით და საკუთარი ქმედებებისა და ქცევის განმარტებით ხელისუფლების დანარჩენი შტოებისათვის და მათი მეშვეობით და პირდაპირ, ფართო საზოგადოებისათვის. როგორც უკვე აღინიშნა, ხელისუფლების არცერთ შტოს შეუძლია იმოქმედოს აბსოლუტურ იზოლაციაში და განცალკევებით დანარჩენი ორისაგან. ყველა შტო მოქმედებს ურთიერთდამოკიდებულების პირობებში. ამდენად, რეკომენდებულია სასამართლო სისტემასა და ხელისუფლების დანარჩენ შტოებს შორის ურთიერთობა და დიალოგი. თუმცა, მართალია ყველა ზევით აღწერილი მექანიზმი შეიძლება იყოს ღირებული სასამართლო სისტემის ანგარიშვალდებულებისათვის, შესაძლებელია არსებობდეს მათი ბოროტად გამოყენების რისკი.

35. სასამართლოს დამოუკიდებლობის ძირითადი გარანტიების სრული აღიარება, როგორცაა თანამდებობაზე ყოფნის ვადის უსაფრთხოება, ფუნქციის ან ადგილმდებარეობის შეცვლის დაუშვებლობა მოსამართლის თანხმობის გარეშე, პოლიტიკური ზეგავლენის დაუშვებლობა დანიშვნის და დაწინაურების საკითხებში, საკმარისი ანაზღაურება, და სიცოცხლის და საკუთრების უსაფრთხოება [90], წარმოადგენს წინაპირობას ხელისუფლების სამ შტოს შორის ნებისმიერი დამაკმაყოფილებელი განხილვებისათვის. ასეთი ძირითადი გარანტიების დაცვის შემთხვევაში, სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობას არ შეექმნება საფრთხე, არამედ, პირიქით, ხელი შეეწყობა, გაზრდილი ლეგიტიმურობის შედეგად, რომელიც მოპოვებულია სასამართლო სისტემის კონსტიტუციური ფუნქციის დამაკმაყოფილებლად განხორციელებით და მოსამართლეთა მონაწილეობით ურთიერთობის პროცესებში. სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობა და მოსამართლეთა ლეგიტიმურობა ავტომატურად არ გრძელდება: აუცილებელია მუდმივი ძალისხმევა მათი გაღრმავებისა და შენარჩუნებისათვის [91].

სასამართლო სისტემის ლეგიტიმურობისა და მისი დამოუკიდებლობის დაცვისათვის საუკეთესო გზაა სათანადო საქმიანობა. ამის მისაღწევად, და საზოგადოების ნდობის მოსაპოვებლად, დამოუკიდებელი და ანგარიშვალდებულებული სასამართლო სისტემა ღია და საზოგადოებრივი კრიტიკის მიმართ, სწავლობს შეცდომებზე და ამით მუდმივად აუმჯობესებს საკუთარ საქმიანობას. შესაბამისად, დამოუკიდებლობა და ანგარიშვალდებულება ერთმანეთს კი არ ეწინააღმდეგებიან, არამედ აძლიერებენ. თუმცა, მნიშვნელოვანია ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ მოსამართლე არ არის პასუხისმგებელი წინა მთავრობის ან რეჟიმის პოლიტიკაზე. მოსამართლე არ უნდა გააკრიტიკონ ან მის მიმართ დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხი არ უნდა დადგეს მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი იყენებდა წინა რეჟიმის მიერ მიღებულ კანონს; გამონაკლისია მოსამართლეების არაკეთილსინდისიერი ქმედება კანონის გამოყენებისას.

36. განსაკუთრებით რთულია სასამართლო პროცესისათვის ხელის შეშლისა და პოლიტიკური წინხისაგან დაცვის საჭიროების და მართლმსაჯულების აღსრულებასთან დაკავშირებით საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხების გარშემო ღია მსჯელობის საჭიროების დაბალანსება. ერთის მხრივ, როგორც ემსს-მ აღნიშნა, მოსამართლეებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ მათი, როგორც საჯარო პირების სენსიტიურობა გარკვეულ ზღვარს არ უნდა გასცდეს [\[92\]](#). ამრიგად, მოსამართლეებმა, ხელისუფლების სხვა შტოებთან და ფართო საზოგადოებასთან ურთიერთობისას, უნდა იკისრონ პასუხისმგებლობა, რომ თავად დაიცვან საკუთარი დამოუკიდებლობა [\[93\]](#) და მიუკერძოებლობა. მეორეს მხრივ, სასამართლო სისტემასთან ყველა ურთიერთობაში, ხელისუფლების სხვა შტოებმა უნდა დაიცვან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპები. დიალოგი სასამართლო სისტემასა და ხელისუფლების სხვა შტოებს შორის, ასევე ფართო საზოგადოებასთან, შეიძლება არასათანადოდ გამოიყენონ და დაირღვეს სასამართლოს დამოუკიდებლობა. მაგალითად, მიუღებელია ხელისუფლების სხვა შტოების მიერ მოსამართლეების გადაწყვეტილებების ისეთი სახით კრიტიკა, რომელიც ზიანს აყენებს სასამართლოს ავტორიტეტს და წახალისებს დაუმორჩილებლობას და თუნდაც ძალადობას მოსამართლეების წინააღმდეგ [\[94\]](#). ასევე მიუღებელია, რომ მოსამართლის ფუნქციების შესრულების პროცესში გამოთქმულ გამართლებულ კრიტიკულ კომენტარებს სასამართლო სისტემის წევრის მხრიდან ხელისუფლების რომელიმე შტოს (ან მისი წევრის) მისამართით მოჰყვეს მოსამართლის თანამდებობიდან გადაყენება ხელისუფლების ერთი ან მეორე შტოს მხრიდან [\[95\]](#). უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ დიალოგი ხელისუფლების სამ შტოს შორის და სასამართლო სისტემასა და ფართო საზოგადოებას შორის, ასევე ნებისმიერი ინსპექტირება და გამოძიებები ჩატარდეს ურთიერთპატივისცემის გარემოში. დაუშვებელია ამ პროცესების გამოყენება იმისათვის, რომ გავლენა მოხდეს კონკრეტულ მოსამართლის გადაწყვეტილებაზე ან მოსამართლეების გადაწყვეტილებების მიმართ უპატივცემულობის ან დაუმორჩილებლობის წახალისებისათვის.

37. რაც შეეხება სამოქალაქო, სისხლის სამართლის და დისციპლინურ პასუხისმგებლობას (რომელსაც ზევით ვუწოდეთ „სადამსჯელო ანგარიშვალდებულება“), ემსს ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ძირითადი ზომა სასამართლო შეცდომებისათვის, რომლებიც არ მოიცავს არაკეთილსინდისიერ ქმედებას, უნდა იყოს გასაჩივრების პროცესი. ამას გარდა, არაჯეროვანი წინხისაგან სასამართლოს დამოუკიდებლობის დასაცავად, აუცილებელია დიდი სიფრთხილე

სისხლის სამართლის, სამოქალაქო და დისციპლინური პასუხისმგებლობის მხრივ მოსამართლეების ანგარიშვალდებულების ჩამოყალიბებისათვის [96]. კანონის განმარტების ამოცანები, მტკიცებულებების ანალიზი და ფაქტების შეფასება, რომელსაც მოსამართლე ახორციელებს საქმეებზე გადაწყვეტილების გამოტანისას, არ უნდა იწვევდეს მოსამართლის მიმართ სამოქალაქო ან დისციპლინურ პასუხისმგებლობას; გამონაკლისს წარმოადგენს დანაშაულებრივი განზრახვა, წინასწარ განზრახული დარღვევა, ან შესაძლოა, უხეში გაუფრთხილებლობა [97]. ამას გარდა, იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოს მოუწია კომპენსაციის გადახდა მხარისათვის მართლმსაჯულების აღსრულების განუხორციელებლობის გამო, მხოლოდ სახელმწიფო, და არ მხარეს, უნდა ჰქონდეს უფლებამოსილება, სასამართლოს წესით დაადგინოს მოსამართლის ნებისმიერი სამოქალაქო პასუხისმგებლობა [98].

38. მხედველობაში მიიღება, რომ წევრ სახელმწიფოებში კონსტიტუციური წყობის მნიშვნელოვანი განსხვავებებიდან გამომდინარე მნიშვნელოვნად განსხვავდება გამოცდილება ხელისუფლების სამი შტოს ურთიერთობის მხრივ. თუმცა, თითოეული წევრი სახელმწიფოსათვის სასარგებლო იქნება სხვა ქვეყნების გამოცდილების გაგება. ეს არ შემოიფარგლება მხოლოდ საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარებით; პირველ ყოვლისა, საერთაშორისო დონეზე ინფორმაციისა და გამოცდილების გაცვლით შესაძლებელია მსგავსი პრობლემების და პრინციპების უკეთ გაგება. ამდენად, აუცილებელია ყველა წევრი სახელმწიფოს გამოცდილებისა და პრაქტიკის გაზიარება საერთაშორისო და ევროპული ინსტიტუტების მეშვეობით, მათ შორის, განსაკუთრებით ევროპის საბჭოს ორგანოების მეშვეობით.

VII. ხელისუფლების სამი შტოს შორის ურთიერთობებში თავშეკავების გამოვლენის საჭიროება

39. როგორც ზევით განვიხილეთ, ხელისუფლების სამი შტო მოქმედებს ურთიერთდამოკიდებულების რეჟიმში. ამ თვალსაზრისით, სრული „ხელისუფლების დანაწილება“ შეუძლებელია. თუმცა, სახელმწიფოს სამი შტოს შორის სათანადო ბალანსის მისაღწევად, თითოეულმა შტომ უნდა გამოიჩინოს სათანადო თავშეკავება დანარჩენ შტოებთან ურთიერთობაში.

ა, „სასამართლოს თავშეკავება“

40. სასამართლო სისტემა, როგორც სახელმწიფოს სამი შტოდან ერთ-ერთი, ანგარიშვალდებულია იმ საზოგადოების წინაშე, რომელსაც იგი ემსახურება. შესაბამისად, იგი, ხელისუფლების დანარჩენ შტოებთან ერთად, მუდმივად უნდა მოქმედებდეს ძირითადად საზოგადოების საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინებით. ამისათვის აუცილებელია, რომ სასამართლომ აღიაროს სოციალური და ეკონომიკური პირობები, რომლებშიც სახელმწიფოს დანარჩენი ორი შტო საქმიანობს. ამას გარდა, სასამართლომ უნდა იცოდეს, სასამართლოს და სამართლებრივი ჩარევა საკანონმდებლო და აღმასრულებელმა ხელისუფლებების მიერ მისაღებ პოლიტიკური გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით ექვემდებარება ზღვრებს. ამდენად, ყველა სასამართლოს მართებს სიფრთხილე, რომ არ გასცდნენ სასამართლო უფლებამოსილების განხორციელების ლეგიტიმურ სფეროს. ემსს აღიარებს, რომ როგორც საკანონმდებლო, ისე

აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ სასამართლო ხელისუფლება არ გასცდეს საკუთარი უფლებამოსილების ზღვრებს.

41. ხელისუფლების დანარჩენ ორ შტოსთან ურთიერთობისას, სასამართლო სისტემა უნდა შეეცადოს, რომ მის მიმართ არ შეიქმნას ისეთი შეხედულება, თითქოს სასამართლო მხოლოდ საკუთარ ინტერესებს იცავს და ამით აზვიადებს კონკრეტულ პრობლემატიკას. ამის ნაცვლად, სასამართლომ უნდა იკისროს პასუხისმგებლობა იმ საზოგადოებისათვის, რომელსაც იგი ემსახურება. სასამართლო სისტემა გაგებითა და პასუხისმგებლობით უნდა მოეკიდოს საზოგადოების საჭიროებებს და სახელმწიფო სახსრებთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს. სასამართლოს შეუძლია წარმოადგინოს საკუთარი შეხედულებები შეთავაზებული კანონმდებლობის ან აღმასრულებელი ხელისუფლების გადაწყვეტილებების ზეგავლენის შესახებ სასამართლოს უნარზე, შეასრულოს საკუთარი კონსტიტუციით განსაზღვრული როლი. სასამართლომ ასევე სიფრთხილე უნდა გამოიჩინონ იმისათვის, რომ არ დაუპირისპირდნენ ყველა შეთავაზებულ ცვლილებას სასამართლო სისტემაში და ყველა პროცესი არ მიიჩნიონ, როგორც თავდასხმა სასამართლოს დამოუკიდებლობაზე. თუმცა, თუ საფრთხე ექმნება სასამართლოს დამოუკიდებლობას ან სასამართლო ხელისუფლების მიერ საკუთარი კონსტიტუციური როლის განხორციელების შესაძლებლობას, ან ასეთი თავდასხმის შემთხვევაში, სასამართლო სისტემამ უშიშრად უნდა დაიცვას საკუთარი პოზიცია. გადაწყვეტილებების მაგალითები, რომლებიც შესაძლოა მოექცეს ამ კატეგორიებში არის იურიდიული დახმარების მასშტაბური შემცირება ან სასამართლოების დახურვა ეკონომიკური ან პოლიტიკური მიზეზების გამო.

42. თუ აუცილებელია ხელისუფლების სხვა შტოს ან მისი კონკრეტული წევრის გაკრიტიკება გადაწყვეტილების მიღებისას, როდესაც ეს აუცილებელია საზოგადოების ინტერესისათვის, სასამართლომ თავი არ უნდა შეიკავოს. მაგალითად, ამდენად, სასამართლოებმა შესაძლოა გააკრიტიკონ კანონმდებლობა ან საკანონმდებლო ორგანოს მიერ იმ კანონმდებლობის არმიღება, რომელსაც სასამართლო მიზანშეწონილად მიიჩნევდა. თუმცა, როგორც ხელისუფლების სხვა შტოების შემთხვევაში სასამართლო სისტემასთან დაკავშირებით, სასამართლო სისტემის მიერ კრიტიკა უნდა განხორციელდეს ურთიერთნდობის გარემოში. მოსამართლეებს, ყველა სხვა მოქალაქის მსგავსად, აქვთ უფლება, მონაწილეობა მიიღონ საჯარო განხილვებში, იმ პირობით, თუ იგი შეესაბამება მათი დამოუკიდებლობის ან მიუკერძოებლობის შენარჩუნებას. სასამართლომ არასოდეს უნდა წაახალისოს დაუმორჩილებლობა და უპატივცემულობა აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ორგანოების მიმართ. ხელისუფლების სხვა შტოების წარმომადგენლებთან პროფესიულ და პირად ურთიერთობებში მოსამართლეებმა თავი უნდა აარიდონ ინტერესთა კონფლიქტს და ნებისმიერ ქცევას, რომელმაც შესაძლოა წარმოქმნას ეჭვი სასამართლოს დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასა და ზოგადად სასამართლო სისტემის ღირსებასთან დაკავშირებით. ურთიერთნდობის გარემოში განხორციელებული კრიტიკა შეიძლება სასარგებლო იყოს მთლიანად საზოგადოებისათვის. თუმცა, უპრიანია არაერთგზის გამეორება, რომ დაუშვებელია, სასამართლოს მხრიდან ხელისუფლების სხვა შტოების მისამართით გონივრულ კრიტიკას რეაგირების სახით მოჰყვეს სასამართლო თანამდებობიდან განთავისუფლება ან სხვაგვარი რეპრესალიები [99]. ემს ასევე ხაზგასმით

აღნიშნავს, რომ საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან და პოლიტიკოსების მხრიდან დაუშვებელი ქცევა შეიძლება განხორციელდეს წაქეზების ფორმით, და გარკვეულ შემთხვევებში, სასამართლო სისტემის წინააღმდეგ აგრესიის ან თუნდაც რადიკალური, ძალმომრეობითი და არამათლმზომიერი ქმედებების მხარდაჭერით [\[100\]](#). სასამართლო სისტემის წინააღმდეგ ასეთ ქმედებებში პირდაპირი ან არაპირდაპირი მხარდაჭერა აბსოლუტურად მიუღებელია. ასეთი ქმედებები წარმოადგენს პირდაპირ თავდასხმას სასამართლოს დამოუკიდებლობაზე; და ამას გარდა, ისინი ხელს უშლიან მოსამართლეების ლეგიტიმურ საჯარო დებატებს.

ბ. სხვა შტოების მხრიდან თავშეკავება

43. სასამართლოს მხრიდან თავშეკავებასთან ერთად ხელისუფლების დანარჩენმა შტოებმაც ანალოგიური ხარისხის პასუხისმგებლობა და თავშეკავება უნდა გამოავლინონ. პირველ ყოვლისა, ხელისუფლების დანარჩენმა შტოებმა უნდა აღიარონ ლეგიტიმური კონსტიტუციური ფუნქცია, რომელსაც სასამართლო ხელისუფლება ასრულებს და უზრუნველყონ, რომ მას მიეცეს საკმარისი რესურსი ამ ფუნქციის განხორციელებისათვის. ეს ფუნქცია -- ყველა სამართლებრივი დაცვის განხილვა და გადაჭრა და კანონის განმარტება და გამოყენება ისევე ფუნდამენტურია კანონის უზენაესობის პრინციპით მართული თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის, როგორც საკანონმდებლო და აღმასრულებელი შტოების ფუნქციები. სახელმწიფოში, რომელიც იმართება ხელისუფლების დანაწილების პრინციპით, ხელისუფლების ერთი შტოს ჩარევა დანარჩენი შტოების მოქმედებებში უნდა ექცეოდეს კანონის და საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტების ფარგლებში. ემსს-ს ითვალისწინებს, რომ შეუსაბამო ჩარევისას ხელისუფლების შტოებმა ერთგულად უნდა ითანამშრომლონ იმისათვის, რომ აღადგინონ ბალანსი და ამდენად საზოგადოების ნდობა საჯარო ინსტიტუტების ჯეროვანი ფუნქციონირებისადმი. საკანონმდებლო ორგანოს ან აღმასრულებელ ორგანოსთან დაკავშირებულ ყველა კონფლიქტში, რომელიც მოიცავს ცალკეულ მოსამართლეებს, ამ უკანასკნელთ უნდა შეეძლოთ სასამართლო საბჭოს ან სხვა დამოუკიდებელი ორგანოსათვის მიმართვა, ან გამოიყენონ რომელიმე სხვა ქმედითი სამართლებრივი დაცვის ზომა [\[101\]](#).

(1) უკვე შერჩეული მოსამართლეების დანიშვნის მართებულობის ეჭვქვეშ დაყენება

44. მიუღებელია სასამართლოს დამოუკიდებლობის ძირითადი გარანტიების საწინააღმდეგო გადაწყვეტილებები, მაშინაც კი, თუ ისინი შენიღბულია [\[102\]](#). მაგალითად, ახალმა საპარლამენტო უმრავლესობამ და მთავრობამ არ უნდა დააყენოს ეჭვქვეშ მოსამართლეების დანიშვნა ან უკვე სათანადოდ დანიშნული მოსამართლეების თანამდებობაზე ყოფნის ვადა. ცალკეული მოსამართლეების მსახურების ვადა შეიძლება ეჭვქვეშ დადგეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მკაფიოდ დადგინდება სათანადო სასამართლო პროცედურების შესაბამისად, რომ კონკრეტულმა მოსამართლემ დაარღვია დისციპლინური წესები ან სისხლის სამართლის კანონი.

(2) კანონმდებლობა: ცვლილებები მართლმსაჯულების სისტემაში

45. საკანონმდებლო ხელისუფლება წყვეტს, თუ როდის რა რამდენად ხშირად უნდა მოხდეს კანონმდებლობის ცვლილება. თუმცა, თუ შესაძლებელია, არ უნდა მოხდეს დროის მოკლე პერიოდში ძალიან ბევრი ცვლილების შეტანა, ყოველ შემთხვევაში, მართლმსაჯულების აღსრულების სფეროში მაინც [103]. მართლმსაჯულების სისტემაში ცვლილებების შეტანისას, საჭიროა სიფრთხილე, რათა ამ ცვლილებებს ახლდეს საკმარისი ფინანსური, ტექნიკური და პროცედურული დებულებები და რომ იყოს საკმარისი ადამიანური რესურსი [104]. სხვა შემთხვევაში, იქმნება მართლმსაჯულების სათანადო ადმინისტრირების არასტაბილურობის რისკი და საზოგადოებამ შესაძლოა (მცდარად) აღიქვას, რომ ნებისმიერი ჩავარდნები ახალი სისტემის ადმინისტრირებაში იყო სასამართლო სისტემის ბრალი. ამან შეიძლება გამოიწვიოს არასაჭირო უნდობლობა და კონფლიქტი.

(3) საკანონმდებლო ხელისუფლება: პარლამენტის საგამომიებო კომიტეტები

46. არსებობს მოსამართლეების ფუნქციებისა და პარლამენტის საგამომიებო კომიტეტების ფუნქციების ურთიერთგადაფარვის საფრთხე. ემს აღიარებს, რომ ეროვნულ ან ადგილობრივ საპარლამენტო ორგანოებს, მთელი რიგი წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობის საფუძველზე, შეუძლიათ საგამომიებო კომიტეტების შექმნა სოციალური მოვლენების ან სავარაუდო დარღვევების ან კანონის სავარაუდო არასათანადოდ გამოყენების გამოძიების მიზნით. ასეთი კომიტეტების უფლებამოსილება ხშირად ჰგავს სასამართლო ხელისუფლების უფლებამოსილებას, როგორცაა მოწმეების გამოძახების უფლებამოსილება, დოკუმენტური მტკიცებულებების წარმოდგენის ან ამოღების ორდერის გაცემა, და ა.შ. ემსს-ს აზრით, ხელისუფლების დანაწილების სათანადოდ შენარჩუნებისათვის, საზოგადოდ საგამომიებო კომიტეტების ანგარიშებმა არ უნდა შეუშალოს ხელი გამოძიებებს ან პროცესებს, რომლებიც დაიწყეს ან რომელსაც გეგმავენ სასამართლო ხელისუფლება. თუ აღნიშნულ ანგარიშებში უნდა მიეთითოს კონკრეტულ საქმეებთან დაკავშირებით არსებული სასამართლო გადაწყვეტილებების შესახებ, ეს უნდა გაკეთდეს სათანადო პატივისცემით და საჭიროა თავის შეკავება ნებისმიერი კრიტიკის გამოხატვისაგან, რომელიც შეიძლება უტოლდებოდეს გადაწყვეტილებების ცვლილების მოწოდებას. თუმცა, თუ საგამომიებო კომიტეტი იძიებს შესაძლო ხარვეზებს მართლმსაჯულების აღსრულებაში, რომლებიც მითითებულია კონკრეტულ საქმეში, შესაძლებელია ასეთი სამართალწარმოების შესწავლა, სათანადო გულისხმიერებით. დაუშვებელია, რომ გამოძიებამ ჩაანაცვლოს ჯეროვანი სასამართლო პროცესი.

(4) „ომბუდსმენი“, საზოგადოების ან მოქალაქეთა დამცველები ან მედიატორები, და გენერალური ინსპექტორები

47. „ომბუდსმენი“, საზოგადოების ან მოქალაქეთა დამცველები ან მედიატორები და გენერალური ინსპექტორები, რომლებიც ინიშნებიან აღმასრულებელი ხელისუფლების ან პარლამენტის მიერ, ხშირად მნიშვნელოვანი დამოუკიდებლობით სარგებლობენ. მათი ამოცანაა, დაიცვან საზოგადოების ინტერესები, იმ პირთა საჩივრების გამოძიებით და შესწავლით, რომლებიც პრეტენზიას აცხადებენ მათი უფლებების სავარაუდო დარღვევაზე, როგორც წესი, სახელმწიფო უწყებების მხრიდან. ასეთი ორგანოები ატარებენ მოკვლევას/გამოძიებას

საჩივრების საფუძველზე და ცდილობენ მათ მოგვარებას, ჩვეულებრივ, რეკომენდაციების (სავალდებულო ან არა) ან მედიაციის მეშვეობით. თუმცა, ამან შესაძლოა ხელი შეუშალოს ცალკეული საქმეების განვითარებას, რომლებიც სასამართლოში აღძრეს ან აღიძრება. საჭიროა ასეთი ხელის შეშლის პრევენცია. ამდენად, ემსს-ის რეკომენდაციის მიხედვით, წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობაში უნდა განიმარტოს ურთიერთობა „ომბუდსმენის“ (ან მსგავსი უწყებების) უფლებამოსილებასა და სასამართლოების უფლებამოსილებას შორის. კარგი გადაწყვეტილება შესაძლოა იყოს წესი, რომელიც მიღებულია ზოგიერთი წევრი სახელმწიფოს მიერ, რომლის მიხედვითაც ასეთი ორგანოებისათვის მიმართვის შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეთ სასამართლოსთვის მიმართვამდე; თუმცა, სასამართლოში სამართალწარმოების წამოწყებისას, მხარეებს ასეთი ორგანოებისათვის მიმართვა შეუძლიათ მხოლოდ საქმის განმხილველი მოსამართლის რეკომენდაციის საფუძველზე.

(5) სასამართლოებისა და ინსპექციების ადმინისტრირება

48. უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე, არაერთ წევრ სახელმწიფოში დაინერგა სასამართლო სისტემის მიერ თვითმართვა ან გაფართოვდა მისი არეალი. არსებობს სასამართლო სისტემის ადმინისტრირების სხვადასხვა მოდელები. ზოგიერთ ქვეყანაში, სასამართლოს ადმინისტრირებას ახორციელებს იუსტიციის სამინისტრო; სხვა ქვეყნებში -- დამოუკიდებელი სააგენტოები, სხვებში კი -- სასამართლო საბჭოები. ემსს-მ გამოთქვა რეკომენდაციები ამ საკითხებზე [\[105\]](#). ზოგიერთ ქვეყანაში, აღმასრულებელი ხელისუფლება, იუსტიციის სამინისტროს მეშვეობით, მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს სასამართლოების ადმინისტრირებაზე სასამართლოების დირექტორთა და სასამართლო ინსპექციების მეშვეობით; ან, ზოგიერთ შემთხვევაში, სასამართლო ადმინისტრირება პირდაპირ არის დამოკიდებული იუსტიციის სამინისტროზე. არ არის რეკომენდებული სასამართლოების ორგანიზაციულ ორგანოებში და ტრიბუნალებში აღმასრულებელი ხელისუფლების ოფიციალური პირების მონაწილეობა. ასეთ ორგანოებში მათმა ჩართვამ შესაძლოა გამოიწვიოს ჩარევა სასამართლოს ფუნქციაში, და ამით საფრთხე შეექმნას სასამართლოს დამოუკიდებლობას.

49. პრობლემები აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას შორის ურთიერთობაში შეიძლება წარმოიქმნას იმ სახელმწიფოებში, სადაც იუსტიციის მინისტრს ან სხვა სამინისტროებს ან სააგენტოებს, მაგ., აუდიტის ან/და ფინანსური კონტროლის კომპეტენციით აღჭურვილ უწყებებს აქვთ სასამართლოების ინსპექტირების შეკვეთის უფლებამოსილება. შემოწმება შეიძლება სხვადასხვა მიზნებისათვის დაინიშნოს. მაგალითად, ინფორმაციის მოსაპოვებლად, იმისათვის რომ მოხდეს გადაწყვეტილების მიღება ფინანსურ ასიგნებებთან დაკავშირებით, ან სასამართლოს სერვისის შესაძლო რეორგანიზაციასთან დაკავშირებით ინფორმაციის მისაღებად, ან ინფორმაციის მოსაპოვებლად სასამართლოს თანამშრომლების ან/და მოსამართლეების მიმართ შესაძლო დისციპლინური ზომების მისაღებად. ინსპექციები ზოგჯერ დაკომპლექტებული არიან მოსამართლეების ან ყოფილი მოსამართლეებისაგან, და ზოგჯერ ყალიბდებიან იუსტიციის უმაღლეს საბჭოებში. ემსს-ს მიაჩნია, რომ, მართალია გარე ინსპექციის მიერ შემოწმებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ნაკლოვანებების დანახვას კონკრეტულ დაწესებულებაში, როგორცაა სასამართლო ხელისუფლება, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ინსპექტიორების საქმიანობა არასოდეს ჩაერიოს სასამართლო გამოძიებებისა და სასამართლო

პროცესების განვითარებაში. ხელისუფლების სხვა შტოების უფლება, იყვნენ ინფორმირებული ან გამოიძიონ მართლმსაჯულების სისტემა ყოველთვის უნდა განხორციელდეს იმ ზღვრების გათვალისწინებით, რომლებიც დაწესებულია სასამართლოს დამოუკიდებლობით და (როდესაც ეს გათვალისწინებულია კანონით) სასამართლო გამოძიებების კონფიდენციალობით. დაუშვებელია, რომ შემოწმება ეხებოდეს კონკრეტულ საქმეებს, განსაკუთრებით საქმეებს, რომლებზეც სასამართლო პროცესი უნდა გაიმართოს.

(6) საბიუჯეტო ავტონომია

50. სახელმწიფო ფინანსურ სფეროში სირთულეების შედეგებმა, განსაკუთრებით 2008 წლიდან ეკონომიკური კრიზისის შედეგებმა, გამოიწვია სერიოზული პრობლემები მრავალ წევრ სახელმწიფოში. შემცირდა სასამართლოებისა და იურიდიული დახმარების ხელმისაწვდომობა, გაიზარდა სასამართლოების დატვირთვა და მოხდა მათი რესტრუქტურისა. კითხვარზე პასუხებში მრავალმა წევრმა სახელმწიფომ მოსამართლეების ანაზღაურების საკითხი დააფიქსირა. მოსამართლეების ხელფასები მრავალი წლის მანძილზე უცვლელი დარჩა, არ გაზრდილა, ან, უკანასკნელ წლებში შემცირდა კიდევ.

51. როგორც ვიცით, კონსტიტუციით განსაზღვრული მოთხოვნების საფუძველზე, საბოლოო ჯამში მართლმსაჯულების სისტემის დაფინანსების შესახებ და მოსამართლეთა ანაზღაურების შესახებ გადაწყვეტილებები უნდა ექცეოდეს საკანონმდებლო ხელისუფლების პასუხისმგებლობის ფარგლებში. თუმცა, აუცილებელია ევროპული სტანდარტების მუდმივად დაცვა. ემსს-მ წარმოადგინა რეკომენდაციები სასამართლო ხელისუფლების დაფინანსების თაობაზე [106]. სასამართლო ხელისუფლებამ პარლამენტს უნდა, და სათანადო შემთხვევაში, იუსტიციის სამინისტროს უნდა აუხსნას და დაუსაბუთოს საკუთარი მოთხოვნები/საჭიროებები. მწვავე ეკონომიკური დაღმასვლის შემთხვევაში, მოსამართლეებმა, საზოგადოების ყველა დანარჩენი წევრის მსგავსად, უნდა იცხოვრონ იმ საზოგადოების შესაბამისი ეკონომიკური მდგომარეობის მიხედვით, რომელსაც ისინი ემსახურებიან. თუმცა, საზოგადოებამ მთლიანად მიუღებლად უნდა ჩათვალოს სასამართლო სისტემის ქრონიკული დაბალი დაფინანსება. ვინაიდან ამგვარი ქრონიკული დაბალი დაფინანსება ზიანს აყენებს დემოკრატიული საზოგადოების საფუძველებს, რომელიც იმართება კანონის უზენაესობის პრინციპების დაცვით.

(7) კრიტიკა აღმასრულებელი ხელისუფლების და საკანონმდებლო ხელისუფლების წევრების მხრიდან

52. წევრ სახელმწიფოებში პოლიტიკოსები და საჯარო თანამდებობებზე მყოფი სხვა პირები ხშირად გამოდიან ან სასამართლო უფლებამოსილების შეზღუდვის მოთხოვნით, ან წარმოაჩენენ, რომ კარგად არ ესმით დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის როლი. ასეთი კომენტარები განსაკუთრებით საარჩევნო კამპანიების დროს გამოითქმება, კონსტიტუციურ საკითხებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების გაჟღერებისას, ან განხილვის პროცესში არსებული საქმეებთან დაკავშირებით. პრინციპში, სასამართლომ უნდა აღიაროს, რომ კრიტიკა ხელისუფლების სამ შტოს შორის და მთლიანად საზოგადოებასთან დიალოგის ნაწილია. თუმცა,

ემსს-ს მიაჩნია, რომ გამოხატვის თავისუფლებასა და ლეგიტიმურ კრიტიკას შორის, ერთის მხრივ, და უპატივცემულობასა და სასამართლოზე არაჯეროვან წნეხს შორის, მეორეს მხრივ, მკაფიო ზღვარი არსებობს. პოლიტიკოსებმა პოლიტიკური კამპანიების პერიოდში სასამართლოს კრიტიკისათვის არ უნდა გამოიყენონ გამარტივებული ან დემაგოგიური არგუმენტები უბრალოდ არგუმენტისათვის, ან საკუთარი ნაკლოვანებებისაგან ყურადღების გადასატანად. არც ცალკეულ მოსამართლეებზე უნდა მოხდეს პიროვნული თავდასხმა. პოლიტიკოსებმა არასოდეს უნდა წახალისონ მოსამართლეთა გადაწყვეტილებების მიმართ დაუმორჩილებლობა, რომ არაფერი ვთქვათ მოსამართლეთა მიმართ ძალადობაზე, როგორც ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში მოხდა. აღმასრულებელ და საკანონმდებლო შტოებს აქვთ ვალდებულება, უზრუნველყონ ყველა აუცილებელი და სათანადო დაცვა, როდესაც სასამართლოების ფუნქციებს ემუქრება საფრთხე, სასამართლოს წარმომადგენლებზე მიმართული თავდასხმის ან დაშინების გამო. პოლიტიკოსების მხრიდან უპასუხისმგებლო ქმედებაა დაუბალანსებელი კრიტიკული კომენტარების გამოხატვა, რომელიც სერიოზულ პრობლემას იწვევს, ვინაიდან გაუცნობიერებლად ან განზრახ შეიძლება გამოიწვიოს სასამართლო სისტემის მიმართ საზოგადოების ნდობის შერყევა. ასეთ შემთხვევებში, სასამართლომ უნდა დააფიქსიროს, რომ მსგავსი ქცევა წარმოადგენს თავდასხმას დემოკრატიული სახელმწიფოს კონსტიტუციაზე, ასევე თავდასხმას ხელისუფლების სხვა შტოს ლეგიტიმურობაზე. ასეთი ქცევა ასევე წარმოადგენს საერთაშორისო სტანდარტების დარღვევას.

53. ცალკეულმა სასამართლოებმა და მთლიანად სასამართლო სისტემამ უნდა იმსჯელონ ასეთ კრიტიკაზე რეაგირების გზებზე. ხშირად მოსამართლეები, რომლებზეც მიიტანეს თავდასხმა ერიდებიან თავის დაცვას (განსაკუთრებით მიმდინარე სამართალწარმოების შემთხვევაში) იმისათვის, რომ შეინარჩუნონ დამოუკიდებლობა და წარმოაჩინონ მიუკერძოებლობის შენარჩუნება. ზოგიერთ ქვეყანაში, მოსამართლეებს ასეთ შემთხვევაში დახმარებას უწევს სასამართლო საბჭოები ან უზენაესი სასამართლო. მათ მიერ მომზადებული პასუხები შეიძლება დაეხმაროს კონკრეტულ მოსამართლეს ზემოქმედების დაძლევაში. პასუხების ეფექტურობა გაიზრდება, თუ მათ მოამზადებს მედიის საკითხებში კომპეტენციის მქონე მოსამართლეები.

54. წესი, რომ ხელისუფლების ერთი შტოს მიერ მეორეს მისამართით ნებისმიერი ანალიზი და კრიტიკა უნდა ხორციელდებოდეს ურთიერთნდობის გარემოში, ისევე ვრცელდება ისევე მოსამართლეებზე, როგორც საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების წევრებზე. ფაქტობრივად, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია მოსამართლეების მიერ განსაკუთრებული სიფრთხილე, ვინაიდან მოსამართლეებს ხშირად უწევთ გადაწყვეტა, კანონის შესაბამისად იმოქმედა თუ არა აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ თუ საკანონმდებლო ხელისუფლებამ. ამას გარდა, ნდობით არ ისარგებლებს სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომელიც აძლევს შესაძლებლობას საკუთარ წევრებს, გააკეთონ არაგონივრული ან უპატივცემულო კომენტარები ხელისუფლების სხვა შტოების მისამართით. ამ ტიპის კომენტარი გამოიწვევს მხოლოდ „სიტყვებით ომს“, რომელიც, თავის მხრივ, შელახავს საზოგადოების ნდობას სასამართლო სისტემის მიმართ. საბოლოო ჯამში, ასეთი „ომის“ შედეგად, შესაძლოა სასამართლომ ვეღარ შეძლოს საკუთარი კონსტიტუციური ფუნქციის განხორციელება -- დავების გადაწყვეტა მოქალაქეებს შორის და მოქალაქეებსა და სახელმწიფოს შორის დამოუკიდებლად და

მიუკერძოებლად, და ასევე იყოს აღქმული. ეს საზიანო იქნებოდა საზოგადოებისა და დემოკრატიისათვის, რომლის მომსახურების და დაცვის ვალდებულება სასამართლო სისტემას აკისრია.

VIII: ძირითადი საკითხების შეჯამება

1. სასამართლო სისტემა დემოკრატიულ სახელმწიფოში ხელისუფლების სამი შტოდან ერთ-ერთია. ეს შტოები ურთიერთშემავსებელია და არცერთი მათგანი არ არის „უპირატესი“ ან დომინანტი დანარჩენებზე (პარაგრაფი 9).

2. დემოკრატიულ სახელმწიფოში, ხელისუფლების სამი შტო ფუნქციონირებს შეკავებისა და დაბალანსების სისტემა, რომლის ფარგლებშიც უზრუნველყოფილია ხელისუფლების თითოეული შტოს ანგარიშვალდებულება მთლიანად საზოგადოების ინტერესის სასარგებლოდ (პარაგრაფი 9).

3. თავად ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი მოსამართლეების დამოუკიდებლობის გარანტიას წარმოადგენს. სასამართლო დამოუკიდებელი უნდა იყოს იმისათვის რომ შეასრულოს საკუთარი კონსტიტუციური როლი ხელისუფლების სხვა შტოების, მთლიანად საზოგადოების, და დავის მხარეების მიმართ (პარაგრაფი 10).

4. სასამართლო სისტემისა და ცალკეული მოსამართლეების ლეგიტიმურობა გათვალისწინებულია, პირველ ყოვლისა, თითოეული წევრი სახელმწიფოს კონსტიტუციით, რომელთაგან ყველა არის დემოკრატიული სახელმწიფოები, რომლებიც იმართება კანონის უზენაესობის პრინციპით. კონსტიტუციის საფუძველზე ყალიბდება სასამართლო სისტემა და ლეგიტიმურობა ენიჭება მთლიანად სასამართლო სისტემას და ცალკეულ მოსამართლეებს, რომლებიც ახორციელებენ საკუთარ უფლებამოსილებას სასამართლო სისტემის ფარგლებში.: „კონსტიტუციური ლეგიტიმურობა“. ცალკეული მოსამართლეების კონსტიტუციური ლეგიტიმურობა, რომლებსაც აქვთ თანამდებობაზე ყოფნის უსაფრთხოება, არ უნდა შეილახოს საკანონმდებლო ან აღმასრულებელი ზომებით, რომლებიც განპირობებული იქნება პოლიტიკური ძალის ცვლილებების შედეგად (პარაგრაფები 13-15 და 44).

5. სასამართლო სისტემის კონსტიტუციურ ლეგიტიმურობას ადასტურებს საზოგადოების ნდობა და პატივისცემა სასამართლო სისტემისადმი. სასამართლო სისტემამ, უმაღლესი სტანდარტების შესაბამისად საქმიანობით, მუდმივად უნდა გამოიმუშაოს და შეინარჩუნოს აღნიშნული ნდობა. ემსს ამას უწოდებს „ფუნქციონალურ ლეგიტიმურობას“ (პარაგრაფები 16-19).

6. სასამართლო ხელისუფლება (ხელისუფლების დანარჩენი ორი შტოს მსგავსად) ახორციელებს სახელმწიფო სერვისების მიწოდებას. ამდენად, სასამართლო, დანარჩენი ორი შტოს მსგავსად, პასუხისმგებელია, წარმოაჩინოს ხელისუფლების დანარჩენი შტოებისა და ფართო საზოგადოებისათვის, თუ როგორ იყენებს ძალაუფლებას, უფლებამოსილებას და დამოუკიდებლობას. ამას შეიძლება ვუწოდოთ „ანგარიშვალდებულება“ (პარაგრაფები 20-22). ეს „ანგარიშვალდებულება“ რამდენიმე სახისაა.

7. პირველი, ეს არის გასაჩივრების სისტემა. გასაჩივრების სისტემა, პრინციპში, არის ერთადერთი გზა, რომლის მეშვეობითაც შეიძლება მოსამართლის გადაწყვეტილების გაუქმება ან შეცვლა და ერთადერთი გზა, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია საკუთარ გადაწყვეტილებებზე კეთილსინდისიერად მოქმედი მოსამართლეების ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფა. ემსს-მ ამას უწოდა „მოსამართლეთა ანგარიშვალდებულება“ (პარაგრაფები 23, 26).

8. მეორე, მოსამართლეების ანგარიშვალდებულება მიიღწევა მათი გამჭვირვალე საქმიანობით, ღია სასამართლო მოსმენების გამართვითა და დასაბუთებული გადაწყვეტილებების გამოტანით, საზოგადოებასთან და ხელისუფლების სხვა შტოებთან ურთიერთობით. ემსს-მ ანგარიშვალდებულების ამ ფორმას უწოდა „განმარტებითი ანგარიშვალდებულება“ (პარაგრაფები 27-32).

9. მესამე, მოსამართლის მხრიდან საკმარისად სერიოზული ხასიათის არასათანადო ქმედებებში ჩართვის შემთხვევაში მის მიმართ უნდა მოხდეს ანგარიშვალდებულების მკაცრი ზომების გატარება, ე.ი., დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომების მეშვეობით, და სათანადო შემთხვევაში, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაყენება. ემსს ამას უწოდებს „სადამსჯელო ანგარიშვალდებულებას“. ყველა შემთხვევაში, აუცილებელია სიფრთხილე სასამართლოს დამოუკიდებლობის დასაცავად (პარაგრაფები 33 და 37).

10. რაც შეეხება ურთიერთობას ხელისუფლების სამ შტოს შორის: პირველ რიგში მოსამართლეებს, დანარჩენი სხვა მოქალაქეების მსგავსად, აქვთ უფლება, მიიღონ მონაწილეობა საჯარო დებატებში, იმ პირობით, თუ ეს შეესაბამება მათი დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნების მიზანს (პარაგრაფი 42).

11. ხელისუფლების სხვა შტოებმა უნდა აღიარონ ლეგიტიმური კონსტიტუციური ფუნქცია, რომელსაც ახორციელებს სასამართლო სისტემა და უზრუნველყოს სასამართლო ხელისუფლებისათვის საკმარისი რესურსის გამოყოფა აღნიშნული ფუნქციების შესასრულებლად. ხელისუფლების ერთი შტოს მხრიდან სხვა შტოების ანალიზი და კრიტიკა უნდა განხორციელდეს ურთიერთპატივისცემის გარემოში (პარაგრაფი 42).

12. სასამართლო ხელისუფლებამ უნდა გაითვალისწინოს, რომ საკანონმდებლო და აღმასრულებელი შტოების მიერ მისაღებ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით სასამართლო და საკანონმდებლო ჩარევა ზღვრებს ექვემდებარება. ამდენად, სასამართლო ხელისუფლებაში შემავალმა ყველა სასამართლომ უნდა იზრუნოს, რომ არ გასცდეს სასამართლო უფლებამოსილების განხორციელების ლეგიტიმურ სფეროს (პარაგრაფი 40).

13. დაუშვებელია სასამართლოს დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის ძირითადი გარანტიების საწინააღმდეგო საკანონმდებლო ან აღმასრულებელი ხელისუფლების გადაწყვეტილებები, თუნდაც შენიღბული (პარაგრაფი 44).

14. იუსტიციის სამინისტროებმა არ უნდა მოახდინონ ზეგავლენა სასამართლოების ადმინისტრაციებზე სასამართლოების თავმჯდომარეების და სასამართლო ინსპექციების

მეშვეობით, რომელიც რაიმე საფრთხეს შეუქმნის სასამართლოს დამოუკიდებლობას. მიზანშეწონილი არ არის აღმასრულებელი ხელისუფლების მაღალჩინოსნების ჩართულობა სასამართლოების და ტრიბუნალების საორგანიზაციო ორგანოებში; ვინაიდან, ამან შეიძლება გამოიწვიოს ჩარევა სასამართლოს ფუნქციაში, და საფრთხე შეუქმნას სასამართლოს დამოუკიდებლობას (პარაგრაფები 48-49).

15. ხელისუფლების სათანადო დანაწილების შესანარჩუნებლად, მოკვლევის ან საგამოძიებო კომისიები (საპარლამენტო თუ სხვა) არასოდეს უნდა ჩაერიონ გამოძიებებში ან სასამართლო პროცესებში, რომელსაც აწარმოებს ან გეგმავს სასამართლო ხელისუფლება. აღნიშნული არასასამართლო გამოძიებები ვერასოდეს ჩაანაცვლებს სასამართლო პროცესს (პარაგრაფი 46).

16. ემსს-ს რეკომენდაციაა, რომ წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობაში განიმარტოს ურთიერთობა „ომბუდსმენის“ (ან მსგავსი ორგანოების) და სასამართლოების უფლებამოსილებას შორის (პარაგრაფი 47).

17. მთლიანად საზოგადოებამ სასამართლო სისტემის მუდმივად დაბალი დაფინანსება უნდა ჩათვალოს მიუღებელ ჩარევად სასამართლოს კონსტიტუციურ როლში, ვინაიდან ეს ზიანს აყენებს კანონის უზენაესობის პრინციპით მართული დემოკრატიული საზოგადოების საფუძვლებს (პარაგრაფი 51).

18. ხელისუფლების ერთი შტოს მიერ სხვა შტოების ანალიზი და კრიტიკა უნდა განხორციელდეს ურთიერთპატივისცემის პირობებში. დაუბალანსებელი კრიტიკული კომენტარები პოლიტიკოსების მხრიდან უპასუხისმგებლოა და შეიძლება სერიოზული პრობლემა გამოიწვიოს. ამან შეიძლება ზიანი მიაყენოს საზოგადოების ნდობას სასამართლო სისტემისადმი და შეიძლება, უკიდურეს შემთხვევაში, გაუტოლდეს თავდასხმას დემოკრატიული სახელმწიფოს კონსტიტუციურ ბალანსზე (პარაგრაფი 52). ცალკეულმა სასამართლოებმა და მთლიანად სასამართლო ხელისუფლებამ უნდა განიხილოს ასეთ კრიტიკაზე რეაგირების გზები (პარაგრაფი 53).

19. აღმასრულებელ და საკანონმდებლო შტოებს აქვთ ვალდებულება, განახორციელონ ყველა აუცილებელი და სათანადო დაცვა, როდესაც სასამართლოების ფუნქციებს ექმნება საფრთხე ფიზიკური თავდასხმებით ან სასამართლო სისტემის წარმომადგენლების დაშინებით (პარაგრაფი 52).

20. პოლიტიკოსებმა არასოდეს უნდა წახალისონ მოსამართლეთა გადაწყვეტილებებისადმი დაუმორჩილებლობა, რომ აღარაფერი ვთქვათ, როგორც გარკვეულ შემთხვევებში მოხდა, მოსამართლეების მიმართ ძალადობაზე (პარაგრაფი 52).

[1] იხ. გარდბაუმი, „ხელისუფლების დანაწილება და სასამართლო განხილვების ზრდა განვითარებული დემოკრატიის მქონე ქვეყნებში (ანუ რატომ ამოიღეს პრაქტიკიდან საკანონმდებლო შტოს უპირატესობის მოდელი?)“, 62 ამერიკული შედარებითი სამართლის ჟურნალი (2014) 613.

[2] მეცნიერებმა გამოავლინეს „სასამართლო უფლებამოსილების გლობალური ექსპანსია“: იხ. ტეიტი და ვალინდერი (რედაქტორები), სასამართლო უფლებამოსილების გლობალური გაფართოება, ნიუ-იორკის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1997 წ.

[3] იხ. შესაბამისად, გენერალური მდივნის 2014 და 2015 წ. ანგარიშები „ევროპაში დემოკრატიის, ადამიანის უფლებების და კანონის უზენაესობის მდგომარეობის“ შესახებ, შემდგომში -- ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2014)“ და ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015).“

[4] იხ. ემსს-ს ანგარიში ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში სასამართლო სისტემისა და მოსამართლეების მდგომარეობის შესახებ (2013), პარ. 13-18.

[5] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 14, 17, 27.

[6] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 20-21.

[7] იურიდიული დახმარების შესახებ იხ.: ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015) გვ. 22-23.

[8] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 19.

[9] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2014), გვ. 22; ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 27.

[10] ემსს-ს სამუშაო ჯგუფის წევრების გარდა სემინარს ესწრებოდნენ პროფესორი რობერტ ჰაზელი (საკონსტიტუციო საკითხთა განყოფილება, საუნივერსიტეტო კოლეჯი, ლონდონი, გაერთიანებული სამეფო), ბ-ნი ენდრიუ დრუემჩევსკი (ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის სამდივნოს იურიდიულ საკითხთა და ადამიანის უფლებების დეპარტამენტის უფროსი), ქ-ნი ანა მარია ტელვისი და ქ-ნი ან შპევი (ადამიანის უფლებათა ასოციაცია) და ბ-ნი ზია ტანიარი (ევროპის საბჭოს ვენეციის კომისიის სამდივნო).

[11] პროფესორი იორნ იორეჰაგენ სუნდეს (ბერგენის უნივერსიტეტი), ქ-ნი ჰანე სოფი გრევის (გულატინგის სააპელაციო სასამართლოს პრეზიდენტი, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ყოფილი მოსამართლე) და ქ-ნი ინგიერდ თუნის (ნორვეგიის მოსამართლეთა ასოციაციის პრეზიდენტი) წვლილი.

[12] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 16.

[13] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2001), პარ. 11; იხ. ასევე ემსს-ს მოსამართლეების დიდი ქარტია (2010), პარ. 1.

[14] ემსს აღიარებს, რომ ეს ამოცანა ზოგჯერ ხორციელდება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ და რომ, ზოგიერთ სისტემაში, საკონსტიტუციო სასამართლოები მაინცდამაინც არ განიხილებიან სასამართლო სისტემის ნაწილად.

[15] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2014), პარ. 22.

[16] იხ. ასევე სასამართლოს ფუნქციების შესახებ: Garapon, Perdriolle, Bernabé, Synthèse du rapport de l'HEJ La prudence et l'autorité: L'office du juge au XXIe siècle (2013).

[17] იხ. ემსს-ის დასკვნა N 1 (2001), პარ. 11.

[18] ალექსანდრე ჰამილტონი, „ფედერალისტი 78“-ში, აღწერს სასამართლოს, როგორც ყველაზე ნაკლებ საშიშს სამი შტოდან, ვინაიდან მას „არ ჰქონდა გავლენა არც ხმალზე, არც ბიუჯეტზე ... რეალურად, შეიძლება ითქვას, რომ მას მართლაც არ აქვს არც ძალა, არც ნება, არამედ უბრალოდ მსჯელობს და გამოაქვს გადაწყვეტილება; და საბოლოო ჯამში, თუნდაც მისი გადაწყვეტილებების ეფექტიანობისათვის, დამოკიდებულია აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე.“ ჰამილტონის მოსაზრება შეიძლება არ ასახავდეს რეალობას სასამართლოს უფლებამოსილების აღმასრულებელ ან თუნდაც საკანონმდებლო შტოს ქმედებებზე 21-ე საუკუნის ევროპაში.

[19] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 13 (2010) სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებაში მოსამართლეების როლის შესახებ.

[20] იხ. აარონ ბარაკი, „მოსამართლე დემოკრატიულ სისტემაში“ (პრინსტონის გამომცემლობა 2008), თ. 2.

[21] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2001), პარ. 11, 12.

[22] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3(2002), პარ. 9.

[23] მაგალითად: ინგლისის და უელსის ყველა მოსამართლე, დანიშვნისას დებს ფიცს, რომ საქმეებს გადაწყვეტს „მისი განსჯადობის ფარგლებში კანონების და გამოყენების შესაბამისად, შიშის ან სარგებლის, ან ბოროტი განზრახვის გარეშე“.

[24] იხ., მაგ., ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები შემდეგ საქმეებზე: *Orsus v. Coratia* of 16.03.2010 – 15766/03 – პარ. 147; *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* of 22.12.2009 – 27996/06 და 34836/06 – პარ. 43; *Muñoz Díaz v Spain* of 08.12.2009 – 49151/07 – პარ. 61, *D.H. and others v. Ukraine* of 23.11.2007 – 57325/00 - პარ. 176; *Gorzelik v. Poland* of 17.2.2004 - 44158/98, პარ. 89-90, *Metropolitan Church of Bessarabia v. Moldova* of 13.12.2001 – 45701/99 - პარ. 116, *Sidiropoulos v. Greece* of 10.07.1998 – 26695/95 - პარ. 41, სასამართლოების მიერ უმცირესობების დაცვის შესახებ იხ.: სანდალოუ, უმცირესობების სასამართლო დაცვა, Mich. L. Rev. 75 (1977) 1162; Cover, უმცირესობების დაცვაში სასამართლო აქტივიზმის საწყისები, იელის სამართლის სკოლა (1982).

[25] იხ. *Volkov v. Ukraine* of 09.1.2013 - 21722/11 - პარ. 199.

[26] იხ. აგრეთვე ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2014), გვ. 22.

[27] ინგლისელი პოეტი ჯონ დონი „მედიტაციაში XVII“.

[28] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 14, 17, 27, იხ. აგრეთვე ემსს-ს დასკვნა N 13 (2010) სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებაში მოსამართლეების როლის შესახებ.

[29] იხ. ემსს-ის დასკვნა N 1(2001), პარ. 11.

[30] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1(2001), პარ. 11; იხ. აგრეთვე ემსს-ს მოსამართლეების დიდი ქარტია (2010), პარ. 1.

[31] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1(2001), პარ. 19-23; იხ. ასევე ვენეციის კომისია, მოსამართლეთა დანიშვნები, 2007, პ. 9-17.

[32] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1(2001), პარ. 33.

[33] იხ. მაგ.: ფაბიან უიტრეკი, *Die Verwaltung der Dritten Gewalt*, Mohr-Siebeck, Tübingen, 2006. იგი აცხადებს, რომ სახელმწიფოში ყველა თანამდებობის პირის ლეგიტიმურობა მომდინარეობს საბოლოო ჯამში „ხალხის ნებიდან“ (გერმანიის კონსტიტუციის მუხლი 20(2)). მსგავსი არგუმენტი აქტუალურია სხვა კონსტიტუციებშიც. იხ., მაგ., საფრანგეთის კონსტიტუციაში გაერთიანებული ადამიანის უფლებების და მოქალაქის 1789 წლის დეკლარაცია, მუხლი 3: „ნებისმიერი სუვერენიტეტის პრინციპი პირველ რიგში ერიდან მომდინარეობს“ (*“Le principe de toute Souveraineté réside essentiellement dans la Nation”*).

[34] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2001), პარ. 33.

[35] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1(2001), პარ. 37.

[36] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2001), პარ. 45, რეკ. 4; დასკვნა N 10 (2007), პარ. 48-51. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიხედვით, ნებადართულია მოსამართლეების დანიშვნა საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებების მიერ, თუ დანიშნული მოსამართლეები თავისუფალნი არიან გავლენის ან ზეწოლისაგან თავიანთი მოსამართლის როლის განხორციელებისას. იხ.: *Flux v. Moldova* of 3.7.2007 – 31001/03 - პარ. 27. ხელისუფლების დანაწილების ცნება და მისი მნიშვნელობა მოსამართლეთა დანიშვნაში ასევე განხილულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ: იხ. *Volkov v. Ukraine* of 9.1.2013 - 21722/11 - პარ. 109, და *Maktouf and Damjanovic v. Bosnia and Herzegovina* of 18.7.2013 – 34179/08 - პარ. 49. ვენეციის კომისიის აზრით, შეუსაბამოა პარლამენტში კენჭისყრის საფუძველზე რიგითი მოსამართლეების დანიშვნის პრაქტიკა (ვენეციის კომისია, მოსამართლეების დანიშვნა, 2007 წ., პარ. 12) და წარმოადგენს რეკომენდაციას, რომ მოსამართლეების დანიშვნა მოხდეს მოსამართლეთა საბჭოს მიერ, რომელშიც წევრების მნიშვნელოვანი ნაწილი, ანუ უმრავლესობა არჩეული იქნება მოსამართლეთა მიერ: ვენეციის კომისია, მოსამართლეების დანიშვნა, 2007 წ., პარ. 29.

[37] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3(2002), პარ. 22.

[38] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 4(2003).

[39] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 6(2004).

[40] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 9(2006).

[41] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 10(2007).

[42] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 11(2008).

[43] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 13(2010).

[44] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 14(2011).

[45] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 15(2012).

[46] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 17(2014).

[47] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 12(2009).

[48] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 16(2013).

[49] აუცილებელი პროცესუალური ნორმის ერთი მაგალითია ფაქტობრივი ან საჭიროება, რომ ფაქტობრივი ან აღქმული ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევაში მოსამართლემ მისცეს აცილება.

[50] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3(2002), პარ. 8.

[51] იხ. აგრეთვე ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), პარ. 9.

[52] 2013-2014 წლების ანგარიშში, ENCI-მ განმარტა, რომ სასამართლო, რომელიც აცხადებს რომ დამოუკიდებელია, თუმცა უარს აცხადებს საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულებაზე, ვერ ისარგებლებს საზოგადოების ნდობით. იხ. ENCI-ს ანგარიში 2013-2014, გვ. 4.

[53] იხ. სასამართლოს ანგარიშვალდებულების შესახებ მსჯელობისათვის იხ.: გრეჰემ ჯიი, რობერტ ჰაზელი, ქეით მალესონი და პატრიკ ო ბრაიენი „გაერთიანებული სამეფოს ცვალებად კონსტიტუციაში სასამართლოს დამოუკიდებლობის პოლიტიკა“, კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2015 წ., გვ. 16-22.

[54] კარგი მმართველობის და სასამართლოს მნიშვნელობის შესახებ იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7 (2005), დასკვნა N 10 (2007) და დასკვნა N 14 (2011).

[55] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1(2001), პარ. 11; დასკვნა N 10(2007), პარ. 9.

[56] იხ. ENCI-ს 2013-2014წწ. ანგარიში, გვ. 13.

[57] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 6(2004), პარ. 1.

[58] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 17(2014), პარ. 23.

[59] იხ. რეკომენდაცია CM/Rec(2010)12, პარ. 32, და ემსს-ს დასკვნა N 2(2001), პარ. 4; დასკვნა N 10(2007), პარ. 37; დასკვნა N 17(2014), პარ. 35.

[60] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 2(2001), პარ. 14, და დასკვნა N 10(2007), პარ. 12.

[61] ხელისუფლების სხვა შტოები ვალდებულნი არიან, საკმარისი მოცულობით დააფინანსონ სასამართლო ხელისუფლება: ემსს-ს დასკვნა N 2 (2001).

[62] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7(2005), პარ. 7.

[63] კონტინი და მორი „სასამართლო სისტემებში დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების დაბალანსება“, 3 უტრეხტის კანონის მიმოხილვა (2007) 26, 31-32, ამას უწოდებენ „სამართლებრივ და სასამართლო ანგარიშვალდებულებას“.

[64] კონტინი და მორი „სასამართლო სისტემებში დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების დაბალანსება“, 3 უტრეხტის კანონის მიმოხილვა (2007) 26, 31-32, ამას უწოდებენ „მენეჯერულ ანგარიშვალდებულებას“.

[65] სასამართლო წარმოებებში მონაწილეებთან სასამართლოების ურთიერთობების შესახებ იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7 (2005), პარ. 24-26. გამონაკლისი შეიძლება დაიშვას მაშინ, როდესაც ამას მოითხოვს მხარეების პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ინტერესები.

[66] იხ. სასამართლო პროცედურებში ტელევიზიის მგრძნობიარე საკითხის შესახებ იხ.: ემსს-ს დასკვნა N 7 (2005წ.), პარ. 44-50.

[67] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7(2005), პარ. 9, 24-26; იხ. აგრეთვე ბულმანი და კუნცი, „ნდობა სასამართლო სისტემისადმი: სასამართლო სისტემებში დამოუკიდებლობის და ლეგიტიმურობის შედარება“, დასავლეთ ევროპული პოლიტიკა, ტომ. 34, N 2 (2011), 317, 332.

[68] სასამართლოს გადაწყვეტილებების ხარისხის შესახებ იხ. ემსს-ს დასკვნა N 11 (2008); დასკვნა N 7 (2005), პარ. 56.

[69] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 6(2004).

[70] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 13(2010); იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 14, 17, 27.

[71] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2011), პარ. 27, 69, რეკ. 10.

[72] იხ.ემსს-ს დასკვნა N 17 (2014).

[73] იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო: *Baka v. Hungary* of 27.5.2015 - 20261/12 – პარ. 99-102

- [74] კონტინი და მორი „სასამართლო სისტემებში დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების დაბალანსება“, 3 უტრეხტის კანონის მიმოხილვა (2007) 26, 31-32, ამას უწოდეს „კოოპერატიული ანგარიშვალდებულება“.
- [75] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002 წ), პარ. 34; ბელგიის და მონტენეგროს ჰქონიათ ამ სახის ურთიერთობა.
- [76] გაერთიანებულ სამეფოში მოსამართლეებსა და პარლამენტს შორის ურთიერთობის შესახებ იხ.: გრეჰემ ჯი, რობერტ ჰაზელი, ქეთი მალესონი და პატრიკ ობრიანი: „სასამართლოს დამოუკიდებლობის პოლიტიკა გაერთიანებული სამეფოს ცვალებად კონსტიტუციაში“, კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2015, გვ. 92-125.
- [77] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2003), პარ. 36.
- [78] იხ. ლიტვის კონსტიტუციური სასამართლოს 21.12.1999 გადაწყვეტილება IV.9.
- [79] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7(2005).
- [80] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7(2005) C.
- [81] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7 (2005), პარ. 7-23.
- [82] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 7 (2005), პარ. 27.
- [83] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 49, რეკომენდაცია iii.
- [84] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 50, რეკომენდაცია ii.
- [85] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 51.
- [86] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 24-25; იხ. აგრეთვე GRECO-ს ნამუშევარი შეფასების მეოთხე რაუნდში www.coe.int/greco.
- [87] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 52-54.
- [88] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 55-57.
- [89] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 58-74; იხ. აგრეთვე კიევის რეკომენდაციები, პარ. 25-26.
- [90] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2001); რეკომენდაცია CM/Rec (2010)12, თავი II, V, VI; იხ. სმმე-ს მოსამართლეების დიდი ქარტია (2010), პარ. 2-13;
- [91] იხ. ENCI-ის 2013-2014წწ. ანგარიში, გვ. 4, 9.
- [92] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 1 (2001), პარ. 63.
- [93] ENCI ანგარიშში მოსამართლეების მიერ საკუთარი დამოუკიდებლობის აღქმა აღწერილია „სუბიექტური დამოუკიდებლობის“ ასპექტის სახით, ENCI-ის 2013-2014წწ ანგარიში, გვ. 13, 3.3.2.

[94] იხ. რეკომენდაცია CM/Rec(2010)12, პარ. 18.

[95] იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო: *Baka v. Hungary* of 27.5.2015 - 20261/12.

[96] იხ. რეკომენდაცია CM/Rec(2010)12, თავი VII; ემსს-ს დასკვნა N 3(2002), პარ. 51; ასეთი არასათანადოდ გამოყენების მაგალითი იხ.: *Valkov v. Ukraine*, ECtHR of 9.1.2013 - 21722/11 – განსაკ. პარ. 199.

[97] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 3 (2002), პარ. 75, 76; იხ. აგრეთვე რეკომენდაცია CM/Rec(2010)12, პარ. 66-71. სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა კიდევ ერთი საკითხია, რომელსაც ეს დასკვნა არ ეხება. მომდევნო გადაწყვეტილებებში, CJEU-მ გადაწყვეტილება მიიღო მოსამართლეების გადაწყვეტილებების შედეგად გამოწვეული ზიანისათვის სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის სასარგებლოდ. CJEU-ს არ აღუნიშნავს იმ მოსამართლეების პასუხისმგებლობა, რომლებმაც გამოიტანეს აღნიშნული გადაწყვეტილებები: CJEU (30 სექტ. 2003, C-224/01, *Köbler vs. Austria*; დიდი პალატა, 2006 წლის 13 ივნისი, C-173/03, *Traghetti del Mediterraneo s.p.a. in liquidazione v. Repubblica Italiana*; 24 November 2011, C-379/10, *Commission v. Repubblica Italiana*; 9 Sept. 2015, C-160/14, *João Filipe Ferreira da Silva e Brito v. Estado português*).

[98] იხ. რეკომენდაცია CM/Rec (2010)12, პარ. 66 და 67. იხ. ემსს-ს მოსამართლეების დიდი ქარტია (2010), პარ. 22.

[99] იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო: *Baka v. Hungary* of 27.5.2015 - 20261/12.

[100] იხ. უკრაინის უზენაესი სასამართლოს ღია წერილი, გვ. 2.

[101] იხ. რეკომენდაცია (2010)12, მუხლი 8.

[102] იხ. ემსს-ს ანგარიში ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში სასამართლოსა და მოსამართლეების მდგომარეობის შესახებ (2013), პარ. 13-18.

[103] იხ. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის ანგარიში (2015), გვ. 17.

[104] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 11(2008).

[105] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 10(2007).

[106] იხ. ემსს-ს დასკვნა N 2(2001).